

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 12.

Fredagen den 19 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 12 i denna månad.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1909 den 17 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot..... 45 röster,
i följd hvaraf herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot blifvit till Riksdagens justitieombudsman utsedd.

J. H. Dieden.

Carl H. Björck.

L. J. Jansson.

F. W. Thorsson.

År 1909 den 17 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr häradshöfdingen Ossian Berger ..... 44 röster,
herr vice häradshöfdingen L. E. Gezelius ..... 1 röst;
i följd hvaraf herr häradshöfdingen Ossian Berger blifvit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

J. H. Dieden.

Carl H. Björck.

L. J. Jansson.

F. W. Thorsson.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de nu u lästa protokollen skulle läggas till handlingarna, äfvensom Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf därom, som borde införas i riksdagsbeslutet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 17 innevarande februari bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtande n:o 8, bevillningsutskottets betänkande n:o 5, äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 5—8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Afzelius* under en vecka från den 18 i denna månad,
 » *Enhörning* fr. o. m. d. 19 innev. febr. t. o. m. d. 2 nästk. mars.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Friherre *Gyllenstierna* afgaf en motion, n:o 54, angående skrifvelse till Konungen i fråga om upprättande af en lånefond för mindre odlingsföretag.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Kammaren åtskildes kl. 3,13 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående anvisande af medel för beredande af hyresersättning åt boställshafvare i f. d. Indebetouska huset;

2:o) angående statsbidrag till upprättande och underhållande af en handelshögskola i Stockholm; samt

3:o) angående efterskänkande af fordringsbelopp hos f. d. underlöjtnanten i armén Nils Gustaf Zetterberg, f. d. fanjunkaren Johannes Jonsson och f. d. sergeanten Anders Öqvist.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

Herr statsrådet *Petersson, Alfred*, aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående fullföljande af den föregående år påbörjade omorganisationen af landtmäteristaten i orterna;

2:o) angående grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar;

3:o) angående utsträckt rätt att utlämna egnahemslån;

4:o) angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverlopsmarker i de sex nordligaste länen; samt

5:o) angående upplåtande af nybyggeslägenheter å vissa delar af Alträskes och Svanå kronoparker samt f. d. Selets stockfångstskog.

Vid föredragning af friherre *Gyllenstiernas* under gårdagen bordlagda motion, n:o 54, angående skrifvelse till Konungen i

fråga om upprättande af en lånefond för mindre odlingsföretag, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 17 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Om ändringar i tullverkets stater.

Mom. 1).

Med föranledande af Kungl. Maj:ts under punkten 4 i statsverkspropositionen af föreliggande hufvudtitel därom gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna moment hemställt, att Riksdagen måtte, med godkännande af de enligt statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 12 januari 1909 tillstyrkta ändringar i tullverkets stater för år 1910, bestämma dessa stater till följande belopp:

aflöningsstaten.....	kronor 3,319,950: —
ålderstilläggsstaten	» 250,000: —
öfvergångsaflöningsstaten	» 700: —
indragningsstaten	» 4,520: —
pensionsstaten för afskedade tjänstemän och betjante	» 300,000: —
pensionsstaterna för aflidna tjänstemäns och betjantes efterlämnade änkor och barn (däraf 10,000 kronor bestämdt anslag) ...	» 35,000: —
omkostnadsstaten	» 459,230: —

Summa kronor 4,369,400: —

och sålunda för år 1910 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp, 4,369,400 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen; vid bifall hvartill förslagsanslaget till tullverket, nu 4,372,700 kronor, komme att minskas med 3,300 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling föreslutt, bland annat, en inom Andra Kammaren af herr *A. Åkerman m. fl.* väckt motion, n:o 97, hvori föreslagits, att Riksdagen måtte bevilja den lägre tullpersonalen i riket en löneförhöjning med minst 30 procent i Stockholm och minst 25 procent i landsorten, beräknadt å summan af nuvarande lön och tjänstgöringspenningar att utgå från och med 1909 års början, intill dess ny lönereglering för tullverkets stater komme till tillämpning.

Om ändringar i tullverkets stater.
(Forts.)

Ordet begärdes af:

Herr Danström, som yttrade: I Andra Kammaren har af 37 medlemmar väckts en motion om tillfällig löneförbättring åt den lägre tullpersonalen i riket från och med 1909 års början, intill dess ny lönereglering för tullverkets stater kommer till tillämpning. Denna föreslagna löneförhöjning, med »minst 30 % i Stockholm och minst 25 % i landsorten», skulle förorsaka en årlig ökning i utgifterna för tullverket med i rundt tal 400,000 kronor eller noa räknadt kronor 398,767: 50.

Statsutskottet har afstyrkt denna motion, »enär utskottet i öfverensstämmelse med den af generaltullstyrelsen och departementschefen i ämnet uttalade mening, icke ansett sig kunna i föreslagen riktning föregripa den för närvarande pågående utredningen för revision af tullverkets stater i deras helhet och det förslag, som därpå må komma att grundas, och detta så mycket mindre, som i motionen icke är lämnad någon som helst utredning angående de kostnader, som härigenom skulle komma att drabba statsverket.»

Hvad angår det första skälet till afstyrkande, att Riksdagen icke bör föregripa en pågående kommittéutredning, som afser en ny, mera tidsenlig lönereglering, vill jag erinra om att Kungl. Maj:t upprepade gånger föreslagit och Riksdagen bifallit dyrtidstillägg till innehafvare af statstjänst, där sådant varit af behovet påkalladt, utan att afvakta utredningen för en lönereglering.

Och hvad beträffar beräkningen af kostnaderna för en sådan tillfällig löneförbättring, kan den nog utan svårighet erhållas från vederbörande ämbetsverk, om man vill saken. Jag har tillåtit mig här anföra, hvad kostnaderna skulle gå till enligt motionärernas förslag.

Emellertid skall jag icke göra något yrkande i öfverensstämmelse med detta förslag, enär jag befarar, att det skulle hafva ringa utsikt att här bifallas i hela dess utsträckning. Men jag skulle, herr talman, gärna önska framgång i denna kammare för herr Thorssons reservation, som afser att bereda en tillfällig löneförbättring åt tullverkets i motionen särskildt nämnda, sämst afönade personal, nämligen åt 267 kustroddare, hvilka nu efter afdrag till pensionskassorna åtnjuta en aflöning af 850 kronor

Om ändringar i tullverkets stater.
(Forts.)

och efter tio års tjänstgöring högst 1,050 kronor, åt 37 kustvakter och 141 gränssidare, med respektive 950 och 1,250 kronor i lön, samt åt de 657 vaktmästare och 11 kammarvaktmästare, som äro lägst aflönade. Dessa synnerligen väl behöfliga lönetillägg, som skulle utgå under innevarande år efter samma grunder som enligt 1908 års riksdagsbeslut extra lönetillägg åt vissa betjante, nämligen med 25 % å kontant aflöning, om tjänstgöringen är förlagd till hufvudstaden, men eljest med 20 % å sådan aflöning, komme att medföra en utgift å extra stat för år 1910 af 262,000 kronor eller noga räknadt 261,270 kronor.

Generaltullstyrelsen, som af formella skäl icke i år gjort någon framställning om löneförbättring åt tullverkets personal, erkänner dock önskvärdheten af att någon tillfällig lönetillökning kunnat beredas åtminstone den del af personalen, som är i mest trängande behof, och finner många af de från personalen framställda krafven väl grundade. Styrelsen har dessutom medgifvit, att med den ständigt växande rörelsen följt en afsevärd ökning i tullpersonalens arbetsbörda och ansvar, hvilket utgör ett ytterligare skäl för en löneförbättring utan det dröjsmål en kommittéutredning förorsakar.

Det kan ur statssynpunkt icke vara klokt och knappast tillrädligt, att statsfunktionärer, hvilka hafva den viktiga uppgiften att, låt vara på underordnade platser, vaka öfver tillflödet från statsverkets förnämsta inkomstkälla, icke erhålla i aflöning hvad som till livets nödtorft oundgängligen erfordras. Och att så numera är fallet med dem af tullverkets personal, jag nyss nämnt, i all synnerhet om de hafva familjer att försörja, det vill nog ingen här förneka.

Det är sant, att det i år blir svårt att få statsregleringens för 1910 debet och kredit att gå ihop, och att den summa, som den föreslagna löneförbättringen kräfver, är ganska afsevärd; men det är sannerligen icke förenligt med god hushållning att låta desse statens tjänare med alltför stora ekonomiska svårigheter draga sig fram. Sparsamheten bör inriktas på annat håll, på en förenkling i administrationen, så att alla inom statens verk få *fullt* arbete och för detsamma nöjaktig aflöning.

Jag yrkar bifall till reservationen, sådan jag preciserat den, och att således för beredande under innevarande år af de däri föreslagna lönetilläggen må på extra stat för år 1910 anvisas 262,000 kronor att utgå direkt af tullmedel. Tullverkets utgiftsstat för nämnda år skulle härigenom ökas från 4,369,400 kronor till 4,631,400 kronor.

Herr vice talmannen: Huruvida den tjänstepersonal, hvarom här varit tal, behöfver och bör få löneförhöjning, på den frågan anser jag mig nu icke behöfva eller böra inlåta mig. Jag tager för alldeles afgjordt, att en löneförbättring i sinom tid

Om ändringar i tullverkets stater.
(Forts.)

bör tillkomma den. Jag skall icke heller inlåta mig på kritik af den motion, som nu här är på tal och på dess affattning, men att icke statsutskottet har kunnat tillstyrka den, är väl alldeles tydligt. Det yrkande, som i motionen göres, har varit föremål för pröfning af generaltullstyrelsen, således af den styrelse, som närmast har till uppgift att granska och föreslå lön för dessa sina underordnade. Vidare har ärendet varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, och på båda hållen har man varit ense om att denna fråga icke borde upptagas vid denna riksdag, och det på den grund, att för nästa Riksdag kommer att föreligga förslag om lönerreglering för denna personal. Då är det väl icke skäl att nu föregripa ärendets behandling. Det har man också verkligen funnit, och äfven den siste talaren har insett, att motionen icke borde bifallas. Då har man kommit på den tanken att i stället föreslå, att den ifrågavarande personalen skulle inrymmas bland dem, som få extra lönetillägg. Jag kan icke finna, att utskottet hade bort tillstyrka detta, och det så mycket mindre som löne-staten för dessa tjänstemän och betjante har trädt i tillämpning först från år 1904, och att således nu besluta, att lönetillägg i förenämnd ordning skulle tillfalla dem, vore att bryta med den grundsats, som fastslagits i Riksdagen, nämligen att lönetillägg icke skulle beviljas sådana tjänstemän och betjante, hvilkas löner blifvit nyreglerade på senare tider. Det synes mig uppenbart, att så icke bör ske, och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Efter det kammaren, på hemställan af herr talmannen, medgifvit, att mom. 3 finge föredragas i sammanhang med mom. 1, föredrogs nu jämväl mom. 3, hvori utskottet på anförda skäl hemställt, att herr Åkermans m. fl. ofvanberörda motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid sistnämnda moment hade reservation afgifvits af herr *F. W. Thorsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af herr *A. Åkermans* m. fl. motion, måtte besluta, att den i motionen omförmälda lägre tullpersonalen skulle för innevarande år tilldelas extra lönetillägg att utgå enligt de grunder, som af nästlidet års Riksdag faststälts vid beviljande af anslag till beredande af extra lönetillägg åt en del tjänstemän och betjante.

Sedan öfverläggningen angående momenten 1 och 3 förklarats slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på dessa båda moment yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Danström*, att kammaren, med bifall i öfrigt till hvad utskottet hemställt, ville antaga det förslag, som innefattades i den af herr *F. W. Thorsson* vid punkt 4 mom. 3 afgifna reservation med iakttagande, att det extra lönetillägget skulle utgå till 267 kustroddare, 37 kustvakter, 141 gränssidare,

Om ändringar i tullverkets stat.
(Forts.)

657 vaktmästare och 11 kammarvaktmästare samt att således, för beredande under innevarande år af de i reservationen föreslagna lönetilläggen, måtte på extra stat för år 1910 anvisas 262,000 kronor, att utgå direkt ur tullmedien, i hvilket fall tullverkets utgiftsstat för nämnda år skulle ökas från föreslagna 4,369,400 kronor till 4,631,400 kronor.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till hvad utskottet hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. 2 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—27.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—38.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40 och 41.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 17 och 19 innevarande februari bordlagda betänkande n:o 5, i anledning af väckt motion om borttagande af tullen å jordnötter, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning mot tredskande innehafvare af nyttjanderätt till fastighet.

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.

I en inom Första Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 6, hade herr *Aug. Wijkander* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t afåta skrifvelse med hemställan, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och Riksdagen förelägga förslag till ändring eller tillägg till utsokningslagen, i syfte att, på sätt i motionen närmare angifvits, utvidga öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning mot tredskande innehafvare af nyttjanderätt till fastighet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Wijkander: Herr talman! Mot ett enigt lagutskott är det naturligtvis icke stor utsikt att kunna vinna framgång för min af utskottet afstyrkta motion. Sällan torde dock i ett fall sådant som detta vara anförda så litet bevisande grunder, som här är händelsen, och jag har svårt att föreställa mig, då jag genomläser motiveringen, annat, än att utskottet i ganska mycket måste medgifva, att min framställning varit befogad. Det icke ens vill förneka detta, utan hufvudskalet, hvarpå utskottet stöder sig, är hvad i sista raderna af betänkandet anføres, att utskottet icke är i stånd att öfverblicka de praktiska verkningarna af en lagförändring i den af motionären angifna riktningen. Emellertid föreligger ju icke här ett förslag, att Riksdagen skulle antaga en bestämd ordalydelse af någon paragraf, utan jag har hemställt, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning. Säker utsikt funnes då, att Kungl. Maj:t skulle efter frågans utredning kunna framlägga ett lagförslag, där vederbörliga begränsningar voro iakttagna, och det kan ju under sådana förhållanden icke vara nödvändigt, att utskottet hade en sådan allmän öfverblick öfver de praktiska verkningarna. Jag skall söka i korthet visa, att de missförhållanden, som föreligga, äro så svåra, att det vore i hög grad stötande för det allmänna rättsmedvetandet, om de icke kunde undanröjas.

*Om utvidg-
ning af öfver-
exekutors
befogenhet
att lämna
handräckning
i visst fall.*

(Forts.)

Innan jag öfvergår till allmänna slutsatser, skall jag bedja i största korthet få angifva det rättsfall i Göteborg, som var närmaste anledningen till att denna fråga kom upp. Då man började med att införa elektriska ledningar på 1880- och 90-talet, gällde i Göteborg en af länstyrelsen fastställd stadga af år 1886, däri det var bestämdt, att gatu- och vägförvaltningen skulle kunna lämna tillstånd till uppställande af stolpar på allmänna platser och lämna sådant tillstånd tills vidare. Mot slutet af 1890-talet visade det sig emellertid, att åtskilliga eldsvådor uppkommo genom kortslutning å dessa ledningar, och hos stadsfullmäktige gjordes af poliskammaren anhållan, att föreskrifterna skulle skärpas. På grund häraf vände sig stadsfullmäktige till Konungens befallningshafvande för att få sådana skärpta bestämmelser utfärdade. År 1901 faställdes äfven sådana af länstyrelsen, däri bestämdes, att ledning, som här är i fråga, icke finge framdragas å stolpar i gatorna eller å galgar på husen, utan att tillstånd därtill lämnats af stadsfullmäktige, och bestämmelserna i sådant afseende blefvo mycket stränga. Stadsfullmäktige kunde fastställa villkor, och särskildt bestämdes, att, därest någon viss stadens styrelse eller i andra fall poliskammaren för något stadens ändamål pröfvade nödigt, att ledning flyttas eller borttages, ledningens ägare vore skyldig att vid tillsägelse skyndsamt verkställa flyttningen eller borttagandet. Om icke bolag, som uppsatt ledningen, ville göra detta själf, ägde staden rätt att göra det på bolagets bekostnad.

Samma år, 1901, inkommo två bolag med begäran om dylikt tillstånd, och 1902 utfärdade fullmäktige koncession för bolagen att för tre år uppställa sådana stolpar på gatorna och galgar å husen samt framdraga ledningar öfver gatorna. Det var således ett fullständigt kontraktensligt aftal mellan bolagen och staden. 1904 utsträcktes tiden, hvarunder bolagen skulle få hafva stolpar och galgar stående, med ytterligare tre år, men det bestämdes, att den 1 juli 1908 skulle de vara borttagna, och för att visa, att det var fullmäktiges fulla afsikt att tillämpa detta, tillsattes 1904 en särskild styrelse för att utarbeta förslag till uppförande af ett elektricitetsverk, hvarigenom staden skulle öfvertaga den belysning, som förut på enskild väg varit bestridd. När nu den 1 juli förra året kom, hade ett bolag i godo gjort upp med staden, men det andra uppställde så stora fordringar, att det icke var någon möjlighet för staden att gå in på dem, och detta bolag vägrade taga bort stolparna och galgarna, fastän det fullt kontraktensligt var bestämdt, att de den 1 juli skulle vara borttagna.

Innan jag nu går vidare, vill jag i parentas nämna, att då staden hos öfverexekutor icke fick handräckning för att få bort dessa stolpar, begagnade sig staden af de af länstyrelsen fastställda ordningsföreskrifterna och tog bort stolparna på grund

af dessa, hvarefter, när bolaget fick se, att det var allvar, det gjorde upp saken i godo.

Frågan kom således icke längre, än att man begärde hos öfverexekutor att få hans hjälp, och att öfverexekutor förklarade, att i nu gällande utsökningslag icke fanns någon paragraf, hvarpå öfverexekutor här kunde stödja sig. På basis af det rättsfall, jag anført, skall jag nu öfvergå till att belysa den motivering, som utskottet anført.

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.
(Forts.)

Utskottet säger först, att ifrågavarande paragraf 158 endast talar om arrendator och hyresman. Paragrafen skulle således icke här vara tillämplig, ty staden hade medgifvit bolagen att få sätta upp stolpar på gatorna, för att nu endast hålla sig till det fall, jag anført, utan att fordra något i arrende. Hade staden fordrat en krona per stolpe för år, hade bolagen varit hyresmän eller arrendatorer, och då hade öfverexekutor kunnat gifva handräckning. Men då staden icke vidtagit detta försiktighetsmått, utan medgifvit stolparnas uppsättande utan formlig betalning, då, mina herrar, var det så olyckligt, att staden icke kunde få öfverexekutors hjälp. Det kan ju icke vara något tillfredsställande förhållande, att det sålunda beror på om jag gör ett oneröst aftal, om jag fordrar en bestämd hyra eller ett arrende, eller om jag gjort upp ett benefikt aftal. Utan denna hyra, detta arrende, kan jag icke få min rätt.

Sedan nämner utskottet, att föregående § 157 skulle kunna vara tillämplig på åtskilliga fall, som fölle inom motionens område. Detta är en paragraf, som behandlar det fall, att någon egenmäktigt pantat något till sig eller skilt annan från det han innehar eller eljest själf tagit sig rätt; i detta fall är öfverexekutor befogad att återställa det gamla förhållandet. Jag har verkligen hört en jurist säga, att denna paragraf skulle kunna tillämpas här, men jag är öfvertygad om att icke någon af utskottets ledamöter, lika litet som utskottet i sin helhet gjort det, vill påstå, att i detta fall ifrågavarande paragraf vore tillämplig, äfven om det finnes en del andra tämligen närstående fall, som kunna inordnas under denna paragraf.

Sedan nämner utskottet, att frågan ställer sig annorlunda, när det är ett arrende- eller hyresaftal, där det finnes bestämda, kontraktsenliga bestämmelser om arrende- eller hyrestidens utgång eller arrende- och hyresrättens förverkande, och arrendatorn eller hyresgästen redan från början hade jämförelsevis klar insikt om tiden, då hans nyttjanderätt upphörde, eller om de omständigheter, under hvilka förverkande af hans rätt följde, än om det å andra sidan är ett sådant aftal, där icke något vore bestämdt om upplåtelseidens utgång. Ja, mine herrar, af den framställning, jag nyss lämnade, torde framgå, att här förelåg just ett fall, då dagen var bestämd, och den var så uttryckligen bestämd, att t. o. m. ett hot fanns, att därest icke

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräkning i visst fall.
(Forts.)

stolparna voro borttagna på bestämd dag, hade staden full rätt att på bolagens bekostnad själf borttaga dessa stolpar. Detta var således ett fall, som utskottet tyckes anse hafva bort falla under öfverexekutors befogenhet. Hade här tiden icke varit bestämd, skulle saken däremot möjligen varit tvistig. Således kan jag icke se, att utskottet vändt sig mot det fall, jag särskildt i första rummet här åberopat.

Då återstå endast de sista orden i utskottets motivering: »att utskottet icke är i stånd att öfverblicka de praktiska verkningarna af en dylik lagförändring», och jag kommer således slutligen till det, hvarmed jag började, att detta torde vara det enda skäl, hvarpå utskottet grundat sin hemställan att icke vidtaga någon åtgärd. Men, herr talman, det är väl icke så ofta utskottet såsom sådant tror sig om att fullständigt kunna öfverblicka de praktiska verkningarna, då ett större, nyare förslag kommit fram. Det är väl just, när utskottet icke anser sig kunna skrifva en paragraf i dess definitiva ordalydelse, som det föreslår Riksdagen att ingå till Kungl Maj:t med en begäran att få utredning, då man därigenom har utsikt, att en fråga på lämpligt sätt begränsas. Det förekommer mig därför, som skulle utskottets motivering, hur skarpsinnig och förtjänstfull den i öfrigt må kunna vara, snarare vara till förmån för bifall till motionen än för dess afstyrkande. I äldre tider, när handel och industri icke hade den utveckling, som de nu fått, var det icke så stötande, att åratals kunde gå, innan en sak kom till afgörande, och såsom bekant är den svenska rättsproceduren så långsam, att, om man icke kan få öfverexekutors hjälp, det räcker minst ett par år, innan en fråga är afgjord. Men i våra dagar, med den utveckling handel och industri nu hafva, är det väl i hög grad stötande, att man icke kan få sin rätt, där rättsförhållandena äro klara, öppna och bestämda, och där icke tvekan om saken finnes; men lagen har en lucka, så att man icke kan påkalla öfverexekutors ingripande, utan måste finna sig i åratals dröjsmål. Det hade därför varit fullt tidsenligt att inslå på den af mig angifna vägen. Tid är pengar, icke minst i ett sådant fall som detta. Ty hade icke staden kunnat på annat sätt gripa in, torde väl bolaget hafva fått ett par års respit, hvilket vållat staden förluster, som öfverstigit millioner kronor, och skulle hafva blifvit det bolag, som tredskades, till mycket stor förtjänst — jag behöfver icke angifva, hur stor den skulle hafva varit.

Herr talman, det förekommer mig, som om här föreligger ett fall, där rättsmedvetandet verkligen måste stötas, om icke bot på missförhållandena kan rådås, och jag kan därför, trots utskottets afstyrkande af motionen, icke annat än yrka bifall till densamma.

Herr Bergendahl: Jag var icke i tillfälle att vara närvarande i utskottet, då detta betänkande justerades, men om jag det hade varit, hade jag anmält min reservation mot det slut, hvartill utskottet kommit, ty då jag ansett, att motionären haft allra största fog för sin framställning, har jag inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, om och i hvad mån öfverexekutor må medgifvas ökad befogenhet att lämna handräckning uti det i motionen angifna afseendet. Jag anser det nämligen vara af största vikt, att exekutionsförfarandet icke allenast blir så snabbt som möjligt, utan att det äfven får tillämpas i så stor omfattning, som rättssäkerheten kan medgifva, och det är, antar jag, aldeles obestriddigt, att vår exekutionsprocess, i motsats till förhållandet i utlandet, är omgärdad af så många skrankor och insnörd inom så snäva gränser, att den rättssökande allmänheten ofta icke kan påräkna den hjälp från de exekutiva myndigheternas sida, som skulle förefalla så naturlig, samt att i de fall, exekutor kan lämna handräckning, densamma ofta blir otillfredsställande.

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.
(Forts.)

Nu har motionären fäst uppmärksamheten vid bestämmelserna i 158 § utsökningslagen, som afse att uti besittningsförhållandet åter insätta den fastighetsägare, hvilken lämnat bort nyttjanderätten till sin fastighet eller någon del däraf åt person, som vägrar afträda den å den kontraktsenligt bestämda tiden eller då tiden för nyttjanderättens bestånd eljest utgått. Motionären har påvisat, att gränserna här äro så tränga, att exekutors medverkan endast får påkallas, då det gäller onerösa aftal men icke benefika, det vill säga om fastighetsägare upplåtit sin fastighet eller en del af densamma utan särskild afgäld, kan han icke gå den exekutiva vägen, då han däremot, därest han utlämnat nyttjanderätten mot viss afgift, kan anlita exekutor. För åtskilliga andra fall, såsom om en del af fastigheten upplåtits för uppsättande af ledningstrådar, stativer, stolpar och annat dylikt, är alls icke 158 § tillämplig. Motionären har här i sin motion fäst uppmärksamheten på hvilka olägenheter däraf framkallas.

Inom mitt erfarenhetsområde finnas många fall, där sådana olägenheter framträd, och jag ber särskildt att få nämna ett. En person hade medgifvit en annan att uti hans stallbyggnad inrymma ett litet acetylgasverk för att med användande af detta få belysning anordnad till en fabrikslokal. Fastighetsägaren hade emellertid lämnat detta medgifvande utan att betinga sig någon som helst ersättning, men då han var osäker, hurvida icke olägenheter möjligen kunde uppstå af anordningen i fråga, hade han gjort upplåtelsen endast på kortare tid och med förbehåll, att, om inrättningen skulle visa sig eldfarlig eller andra olägenheter däraf komme att uppstå, acetylgasverket genast skulle borttagas. Näväl, det visade sig vara eldfarligt och

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.

(Forts.)

medförde äfven andra olägenheter. Assuranspremiernas höjning ifrågasattes och hyresgäster flyttade från huset dels i följd af den obehagliga lukten och dels af fruktan för den eldfara, som var förenad med denna anordning. Ägaren vände sig till öfverexekutor — fallet var snarlikt det i Göteborg — för att få gasverket afhyst, men handräckningen kunde ej lämnas, utan mannen hänvisades att gå den långsamma domstolsvägen. Det förefaller väl dock ganska egendomligt, att vid aftal af dylik beskaffenhet, likasom beträffande andra sådana aftal, som gälla nyttjanderättsupplåtelse för ett speciellt ändamål af någon mindre del utaf en fastighet, öfverexekutors medverkan icke kan erhållas, oaktadt rätten är klar och ostridig. Utskottet säger visserligen här, att »i många af motionären afsedda fall har innehavaren af nyttjanderätten fått densamma åt sig upplåten på villkor, hvilkas rättsliga karaktär och betydelse oftast måste anses vara mera ovissa och fordra ett mera ingående bedömande». Ja, det är visserligen sant, att det finnes många sådana fall, men är fallet det minsta tvistigt, lämnar ej öfverexekutor handräckning, utan förklarar, att, som saken är af tvistig beskaffenhet, densamma ej kan handräckningsvis pröfvas, utan hänvisas sökanden att vid laga domstol fullfölja sin talan efter befogenhet. Det stridiga fallet tages således icke upp utaf öfverexekutor till bedömande. Nu kan man visserligen säga, att det är öfverexekutor själf, som pröfvar, om saken är tvistig eller icke tvistig. Ja, men det kan väl tagas för gifvet, att en myndighet icke tager befattning med en sak, som den har laglig rätt och skyldighet att visa ifrån sig, och vidare är att bemärka, att ett handräckningsförfarande medgifves icke, såvida icke sökanden ställt fullgiltig säkerhet för kostnad och skada.

Vid sådant förhållande kan jag icke förstå, att rättssäkerheten skulle äfventyras, om en utsträckt befogenhet att lämna handräckning meddelades öfverexekutor, och det synes mig vara ett lika stort intresse för en fastighetsägare, som har kostnadsfritt upplåtit sin fastighet eller någon del af densamma för ett speciellt ändamål, att komma i oinskränkt besittning af den, när aftalstiden är ute, som det är för en fastighetsägare, hvilken mot arrende eller hyra utlämnat fastigheten, att vid hyrestidens slut få den åter.

Den 26 april 1907 utfärdades en lag om handräckning för utfående af fordran, som icke grundar sig på skriftligt fordringsbevis. Här har man alltså ansett utsträckning af exekutionsförfarandet vara af behovet påkallad, och tendensen går onekligen i denna riktning. I den nuvarande tidens lifliga ekonomiska verksamhet är det också mera behöfligt än förr, att rätts-hjälpen varder snabb och effektiv. Jag tror därför, att anledning finnes att utsträcka exekutionsförfarandet äfven till de fall, som i motionen åsyftas.

Jag skulle för min del kanske hellre än att yrka bifall till motionen velat framställa yrkande om återremiss till lagutskottet, för att utskottet skulle få komma in med den motiverade framställning i motionens syfte, hvilken kunde finnas lämplig, men då icke den förste ärade talaren, motionären, gjort ett sådant yrkande, skall jag be att få ansluta mig till det yrkande på bifall till motionen, hvilket motionären framställt.

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.
(Forts.)

Jag yrkar alltså bifall till motionen.

Herr Trygger: Innan jag går in på något egentligt bemötande af de föregående talarnes yttranden, skall jag be att få rätta en liten missuppfattning, hvartill den förste talaren och för resten äfven den andre gjorde sig skyldiga med afseende å hvad som var afgörande, när magistraten i Göteborg vägrade handräckning i det speciella fall, hvarom här varit fråga. Den förste talaren utvecklade fallet närmare och sade, att i afseende å dessa stolpar och ledningar var bestämd en viss dag, då rättigheten att hafva dem uppsatta skulle upphöra, och om, förklarade talaren, staden hade betingat sig en viss ersättning af bolaget för rättigheten att hafva dessa stolpar uppsatta, hade 158 § kunnat användas, men som staden hade lämnat tillåtelsen utan någon ersättning därför, alltså och då aftalet sålunda var benefikt, kunde icke exekution erhållas.

Det är ju klart att det särskildt för en lekman måste förefalla bra egendomligt, att denna sak skulle vara beroende på en dylik omständighet, men så förhåller det sig icke heller, ity att om staden och betingat sig ersättning utaf bolaget, skulle i allt fall, såvidt jag förstår, resultatet i det omförmälda fallet hafva blifvit alldeles enahanda.

Hvad nu angår situationen med afseende å dessa saker i allmänhet, är det en gammal svensk rättsregel, att Konungens befallningshafvande, som det hette förr, eller, om vi nu taga frågan mera generellt, den administrativa, exekutiva myndigheten icke får befatta sig med hvad som tillhör domaremakten. Det är en gammal svensk rättsregel, att vi skola hafva våra rättstvister bedömda af domstol och icke af administrativ myndighet. Den administrativa myndighetens verkställighet är något, som bör följa efter domen, men icke något som skall föregå domen. Emellertid göra praktiska skäl att man måste modifiera denna regel, och det viktigaste undantaget är det, som förekommer uti 157 § utsökningslagen, hvartill utskottet hänvisar och som utskottet ansett täcka åtskilliga af de praktiska behof, hvilka synas ha legat till grund för motionen. Sålunda gifver 157 § rätt till exekution utan föregående pröfning vid domstol, såvida någon själf tagit sig rätt. I detta fall behöfver man icke gå till domstol och tvista angående den materiella rätten, utan exekutionen går utan vidare fram. Utan fordran af säkerhet eller dylikt

Om utvidgning af öfver-exekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.

(Forts.)

skall den exekutiva myndigheten på begäran återställa det lagliga besittningsförhållandet. Denna 157 § hafva domstolarna tolkat synnerligen extensivt och enligt min mening med full rätt, och de hafva gått på djupet af denna paragraf och gifvit den en så fyllig tolkning, som lagen kunnat medgifva.

Då däremot icke någon kränkning af besittningsförhållandet ägt rum, utan en person med laga rätt kommit i den nuvarande situationen, ehuru han visserligen icke sedermera, som han bort, försatt den berättigade i den faktiska ställning, hvarpå han haft anspråk, skall naturligtvis hufvudregeln äga sin tillämpning. Vi skola taga ett exempel.

En person sätter sig ned på min egendom och bygger ett hus och jag säger ingenting därom, om jag ock å andra sidan aldrig gifvit honom något tillstånd därtill — jag talar nu icke om det fall, då jag skulle kunna anses hafva tyst medgifvit saken — utan jag står alldeles främmande därför; då kan jag använda 157 § för att få bort honom. Men tänka vi oss åter det fallet, att en arbetare kommer till mig och ber att få bygga ett hus; jag vill ej, att han skall få någon arrenderätt, men han kan tills vidare få bo på mitt område. Han bygger där huset. I detta fall, då han således kommit i besittning af min fastighet med mitt begifvande, men sedermera, trots min anmaning att flytta, stannar kvar, kan jag i regel ej gå den exekutiva vägen, utan jag måste dra saken inför domstol. Men 158 § gifver tillgång till exekution med afseende å vissa fall, nämligen i fråga om hyresgäster och arrendatorer. Sålunda, för att förstå 158 § skall man komma ihåg, att den gör ett undantag för hyresgäster eller arrendatorer. Dessa fall hafva så stor praktisk betydelse, att man ansett sig böra gifva dem en särskild reglering, och just af dessa praktiska skäl har man i dessa fall gifvit tillträde till exekutionsförfarande, trots det att frågan icke förut varit afgjord af domstol. Att bestämmelsen i 158 § föranledts af nämnda praktiska behof med hänsyn till hyresgäster och arrendatorer synes mig vara alldeles klart. Låter jag däremot en person få en våning i mitt hus i staden utan erläggande af hyra eller låter någon begagna en fastighet på landet utan arrende, så hör det ej hit.

Sålunda, just det stora allmänna intresset, som i dessa fall förefinnes i afseende å arrendatorer och hyresgäster, det är just detta, som utgör skillnaden och som föranleder undantag från regeln, att dom bör föregå verkställighet. Alltså är orsaken icke, att i det ena fallet betalas det penningar och i det andra fallet icke, utan det afgörande är det särskilda praktiska behovet, som föreligger i afseende å hela denna klass af folk, som kunna karakteriseras såsom hyresgäster eller arrendatorer. Men om man går utöfver detta, finner man, att afgiften i och för sig betyder ingenting, och det var just ett sådant fall, som den förste

talaren, motionären, anförde. Om jag t. ex. på begäran tillåter ett telefonbolag att sätta upp galgar på mitt hus under 5 års tid och om jag efter den tidens förlopp vill ha mitt åter, så, vare sig jag utlämnat rättigheten mot ersättning eller icke, kan jag dock icke använda 158 § utan jag måste gå till domstol. Men, säger man, detta måste ändras. Jag svarar, att jag för min del icke kan överblicka, huru långt en sådan ändring syftar, och därför kan jag icke heller vara med om någon skrifvelse. Men om herrarna fundera litet, tror jag att herrarna skola finna, att det icke är så illa ställdt för närvarande, som motionären och den andra talaren i ordningen velat göra gällande. Ty först och främst hafva vi bestämmelser i utsökningslagen om fall, då en underrätts dom kan verkställas innan den tagit åt sig laga kraft, såvida ändringssökandet ej blir onyttigt, om det ställes säkerhet, och för det andra, ifall någon förfar så, att motparten äfventyrar att tillskyndas förlust därigenom, har denne i vissa fall utväg att erhålla kvarstad eller skingringsförbud på den förres egendom till säkerhet för sin ersättningsfordran. Alltså, om man vill begagna sig af nu gällande rätt, kommer man ganska långt, och jag tror icke att, om man vill utvidga området för verkställighet utan föregången dom, man kan göra det blott med afseende å dessa fall, ty precis samma hufvudregel som i fråga om fastighet gäller utan något undantag i afseende å lös egendom. Om jag t. ex. har lånat af någon en del värdepapper eller jag fått låna af honom annan lös egendom och jag förbundit mig att återställa dem på en viss dag men icke gör det, kan långifvaren icke handräckningsvis blifva satt i besittning af egendomen, utan saken måste först gå till domstol.

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.

(Forts.)

Ett bifall till denna motion skulle således leda mycket längre än hvad motionären tänkt sig, och det är alldeles uppenbart, att det skulle strida mot svensk rättsuppfattning, om man helt generellt skulle med afseende å fast egendom gifva lättare tillträde till exekutionsförfarande än i fråga om lös egendom.

På dessa skäl får jag hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Wijkander: Efter ett uttalande af en så framstående jurist som den siste talaren är det naturligtvis mycket svårt för en lekman att söka göra sin mening gällande. Men jag vill dock göra en liten erinran mot hvad nyss sades. Talaren yttrade, att det icke ändrat förhållandet något, om Göteborgs stad fått afgift för upplåtelsen af den mark, där stolparna stodo. Han anförde icke något bevis därför, blott påstod, att så var förhållandet. Jag vill dock nämna, att sakkunnige på annat håll ansett saken tvistig, och att i Göteborg, om också icke i själva öfverexekutorsprotokollet, frånvaron af afgift angafs vara anledningen, hvarför öfverexekutor icke kunde ingripa. Och jag kan

Om utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning i visst fall.
(Forts.)

omnämna en följd, som redan kommit till synes i Göteborg och som i Göteborg och andra kommuner för framtiden möjligen kommer att systematiskt genomföras. Det lämnas ej längre tillstånd till dylika upplåtelse utan ersättning, utan staden har sökt ställa så till, att den, som mottager upplåtelsen, blir arrendator. Nu senast har telegrafverket fått sig ålagdt att betala afgift för hvarje stolpe eller galge, som uppsatts i Göteborg, därför att staden måste förbehålla sig rätt att få öfverexekutors hjälp för flyttning af ledningar eller sådant, då så erfordras, t. ex. för ändring af ett hus eller en gata. Det är således genomfördt i Göteborg, att telegrafverket får betala afgift för hvarje stolpe, på den grund att det skulle vara det enda sätt, hvarpå staden kunde göra sin rätt gällande.

Den siste talaren framhöll, att det här gällde en fråga af vikt, hvars omfattning en icke jurist icke kunde bedöma. Det är sant. Det har jag heller aldrig satt i fråga. Men jag anser, att icke ens utskottet hade behöft göra detta, därför att, då man vänder sig till regeringen, det är för att få afskilda de fall, som icke äro lämpliga att få framlagda i den afsedda formen. Det är därför jag anser, att en skrifvelse här är motiverad. Och då äganderättsförhållandena påverkas så skarpt af de påpekade olägenheterna icke blott i städerna, utan lika fullt på landsbygden, anser jag, att utskottet icke bort, därför att det icke lyckats öfverblicka de praktiska verkningarna, kasta yxan i sjön och afstyrka motionen i sin helhet.

Herr Trygger: Jag vet mycket väl, att det är ansvarsfullt att taga på sig en viss lagtolkning, när kammaren går att fatta sitt beslut i en lagfråga. Men jag vågar taga på mig ansvaret för påståendet, att i det fall, som herr Wijkander omförmält, det icke enligt nu gällande rätt varit af afgörande betydelse, huruvida afgift var betingad eller icke. Det vill säga den nuvarande 158 § tillåter exekution endast när det föreligger en arrendator eller hyresgäst i den mening, som dessa uttryck hafva i den af oss år 1907 antagna lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 59.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 17 och 19 innevarande februari bordlagda utlåtanden:

n:o 6, i anledning af väckta motioner om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m., samt

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för till Sverige återinflyttade emigranter från fullgörande af vapentjänst i fredstid,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i fråga om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.

I en inom Första Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 7, hade herr *Louis Ljungberg* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor fideikommissstiftelser i fast egendom måtte kunna af innehafvaren helt eller delvis säljas mot det att köpeskillingen i stället sattes såsom fideikommiss.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor fast egendom, som utgör fideikommiss, måtte kunna af innehafvaren helt eller delvis säljas mot det att köpeskillingen i stället sattes såsom fideikommiss.

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herr *af Ekenstam*, med hvilken herrar *Trygger*, *Gustaf Andersson*, *Ridderbjelke* och *Ekelund* instämt, och som hemställt, att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor landfastighet, som utgjorde fideikommiss, måtte kunna af innehafvaren helt eller delvis säljas, mot det att köpeskillingen eller därför inköpt stadsfastighet i stället sattes såsom fideikommiss.

Friherre De Geer: Utskottet hänför de anledningar, som pålagat anföras till stöd för att afskaffa eller förändra fideikommissinstitutionen, till två olika grupper. Å ena sidan, säger utskottet, torde anledningarna därtill hafva varit en alltmer utbredd uppfattning om den ifrågavarande institutionens bristande öfverensstämmelse med vår tids tänkesätt och sociala uppfattning samt den i sammanhang härmed stående känslan af det orättvisa i en sådan arfsfördelning, som fideikommissinstitutionen medför. Å andra sidan har det varit krafvet på, att fideikommissjorden skulle befrias från det därå hvilande bandet, på det att dess afkastningsförmåga skulle höjas och den skulle kunna bereda utkomst och boningsplatser för flera samhällsmedlemmar.

För den nu väckta motionen har den sista synpunkten varit af afgörande betydelse, säger utskottet, och det är ju också alldeles påtagligt. Men på nästa sida säger utskottet, att man mot tidigare förslag anført, att det skulle blifva en kränkning af död mans vilja, om fideikommiss i fast egendom upphäfdes. Det har därför väckt betänkligheter att göra några förändringar i institutionen, men genom ett bifall till denna motion skulle detta icke blifva fallet. Stiftarens vilja blefve fortfarande respekterad. Nu kan jag icke vara med utskottet längre, ty icke kan det väl hafva varit stiftarnes mening, såsom utskottet tyckes anse, att genom fideikommissens stiftande göra en fördelaktig förmögenhetsplacering, hvilken man nu endast utbyter mot en efter nutida förhållanden mera fördelaktig sådan. Nej, stiftarnes mening var nog att bibehålla jorden inom släkten för att därigenom uppehålla släktens anseende till dess heder och konservation, som det brukar heta i de gamla fideikommissbrefven. Man ville, att fideikommissarien skulle få en sådan ställning, att han kunde hålla ätten uppe, och man ville kanske framför allt, att han själf skulle få den förutsättning, som i gamla tider i så hög grad fordrades för att kunna på framskjutna platser deltaga i allmänna

värf och gagna sitt land. Jag har därför mycket svårt att tro, att dessa gamla tiders män, som stiftade fideikommissen, skulle känt sig nöjda, om de vetat, att man i en framtid skulle vilja förändra deras gods till penningekapital och göra fideikommissarierna till vanliga kupongklippare. Ser man därför saken ur historisk synpunkt och vill man respektera död mans vilja, som det så mycket talats om, tror jag, att denna motion är alldeles förkastlig. För min del ser jag emellertid saken från en helt annan synpunkt.

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

För mig hafva de skäl, som utskottet anfört, men icke till sitt värde bedömt, större betydelse, de skäl nämligen, som bestå i, att institutionen icke längre öfverensstämmer med vår tids tänkesätt och med nu rådande sociala uppfattning, och att man icke längre kan försvara den orättvisa, som institutionen medför. Icke lär väl numera innehafvandet af ett fideikommiss kunna i och för sig uppehålla en släkts anseende, och ändå mindre lär väl egenskapen af fideikommissarie numera gifva någon person större förutsättningar att gagna sitt land, än hvilken annan person som helst kan äga, ty numera är det väl ändå den personliga dugligheten och icke den sociala ställningen, som är det väsentliga. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som denna institution fullständigt saknade förnuftig grund för sin tillvaro. Och har man den uppfattningen, måste man ju naturligtvis tillmäta den orättvisa och de olägenheter, som denna institution medför, en helt annan och vida större betydelse än förr, då man med densamma verkligen afsåg att nå ett mål, och då man därför kunde mera fränse från de olägenheter, den medförde.

Skulle man nu förvandla fideikommissen till penningekapital, då gjorde man efter min tanke saken bra mycket sämre, ty icke eggjar man väl en person till nyttig verksamhet genom att gifva honom en stor kontant inkomst, som han får utan att lägga två strån i kors och med hvars kapitalförvaltning han icke har något besvär. Får däremot en fideikommissarie ett gods, har han ju en verksamhet sig anvisad. Han får icke sin inkomst utan arbete och omtanke, i någon mån åtminstone, och det är väl ändå hälsosammare än att blott sitta och kvittera räntor. Genom den förändring, som nu är föreslagen, anser jag därför, att man hvarken respekterar stiftarnes vilja eller förbättrar själfva fideikommissinstitutionen.

Det enda, som då skulle tala för förändringen, är den nationalekonomiska hänsynen. Det är ju naturligtvis sant, att, om fideikommissen säljas och om de styckas, kan ett större antal personer få sin utkomst på dem. Men, mine herrar, hvad lämnar den här motionen för garanti för, att fideikommissen komma att säljas, och om de säljas, hvem ansvarar för, att de komma att styckas? Det finns ju en mängd andra stora egendomar,

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

som ej äro fideikommiss och ändå hållas ihop. Och hvad hindrar, att fideikommissen komma att köpas af kapitalister, som behålla dem ostyckade? Hvad vore då vunnit med det hela? Jo, säger man kanske, de skulle blifva bättre skötta. Fideikommissen äro dåligt skötta, påstås det. Jag tror, att det är alldeles orättvist, då man säger det. Åtminstone är min erfarenhet, att fideikommissen äro lika väl eller lika illa skötta som andra egendomar. Det finns fideikommiss, som äro mönstergilt skötta, det finns fideikommiss, som äro dåligt skötta. Men jag undrar, om icke det finnes äfven andra stora egendomar, som äro dåligt skötta.

Jag tror därför, att det ur nationalekonomisk synpunkt ej skulle vara synnerligen mycket vunnit med en sådan förändring, som den föreslagna. Och bestämdt tror jag, att vinsten icke skulle vara så stor, att det icke vore bättre att vänta, tills man kunde helt och hållet afskaffa fideikommissinstitutionen. Utvecklingen går i våra dagar hastigt, och jag tror, att det icke skulle dröja så synnerligen länge, innan tiden vore mogen för att helt och hållet afskaffa denna institution. Kommer man därhän, då kan det ju vara tid att tänka på, huruvida man vid viss innehafvares död skall låta fideikommissjorden öfvergå till arfvejord, eller om man möjligen vill upptaga den tanken, som framkastats, att man skulle sälja fideikommissen och förvandla köpeskillingarne till fonder, som skulle användas inom den eller de släkter, för hvilka fideikommissen varit stiftade, för att befrämja för dessa släkters medlemmar nyttiga ändamål. Det kan kanske också finnas andra sätt för att afveckla institutionen.

Då jag nu för min del anser hela denna institution otidsenlig och böra afskaffas, kan jag icke vara med om att försöka reformera den, men ändå mindre kan jag vara med om att, såsom jag anser ske genom bifall till motionen, så högst väsentligt försämra institutionen. På grund häraf, herr talman, yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Herr af Ekenstam: Jag har icke kunnat gå så långt som utskottet. Men då jag å andra sidan funnit, att åtskilligt af hvad motionären syftar till på grund af tidsförhållandena måste beaktas, har jag sammanfattat den åsikt i ämnet, som jag har, i en reservation, som finnes vid betänkandet fogad. Jag ber att nu få litet närmare angifva de skäl, hvarpå jag skulle vilja stödja den reservationen. Den utgår från det syftemålet, att man skall, såvidt möjligt är, behålla hvad som icke just genom förändrade tidsförhållanden måste anses absolut otidsenligt, men däremot jämka på det, som verkligen kan anses påfordra ändring.

Man har samlat skäl till anlopp mot fideikommissen från många olika håll. Jag vill icke genomgå dem alla. Jag vill blott fästa mig vid några få punkter, där de kanske klarast

framträda. Först och främst har man påstått, att tillvaron af fideikommiss i våra dagar skulle utgöra en rättskränkning. Jag kan för min del icke förstå ett sådant tal. Under lagens hägn hafva fideikommissen tillkommit, under lagens hägn hafva de alltjämt fortlefvat, så att ur den synpunkten kan deras existens icke betraktas såsom rättskränkning. Men, säger man, det är väl så, att det måste betraktas som en rättskränkning, att, då i våra dagar den lika arfsrätten är erkänd, dock genom tillvaron af fideikommiss en arfvinge gynnas framför de öfriga. Må så vara, att vår nu gällande arfsrätt är sådan, att den lämnar lika arfsrätt åt alla. Det bör väl icke tillämpas på ett institut, som skall ses ur en helt annan synvinkel. Och dessutom, skulle jag för ett enda ögonblick vilja gå med på den tanken, skulle jag säga: om det verkligen är orättfärdigt i detta ögonblick, att icke den förmögenhet, som representeras af fideikommiss, delas ut bland alla arfsberättigade arfvingar, har icke ett sådant förhållande varit orättfärdigt allt ifrån det ögonblick, då fideikommisset kom till? Och skulle man nu vid nästa öfvergång till fideikommisset företaga en delning, huru skulle det då blifva? Skulle det icke blifva en afgjord orättvisa, att just de arfvingar, som nu finnas, dela fideikommissstillgångarna, då helt visst dessa tillgångar med utsträckt tillämpning af principen om en tillbörlig fördelning, skulle tillfallit helt andra inom släkten. För min del måste jag därför, huru jag än ser saken, bestämdt tillbakavisa det påståendet, att fideikommissen äro något rättskränkande.

Men det finnes andra skäl, som jag har svårare att tillbakavisa, och det är de, som stödjade sig på nationalekonomiska och sociala grunder. Vi hafva nog litet hvar under vår lefnad sett ett eller annat fideikommiss falla så att säga i röfvarehänder, d. v. s. att antingen fideikommissarien har saknat vilja, lust eller förmåga att ägna sig åt fideikommisset, så att det förfallit i vanhäfd, eller att stora ekonomiska möjligheter gått förlorade, att värdefulla skogar blifvit uthuggna, med ett ord att, där verkligen landet kunnat tänka sig, att från fideikommissen ekonomiskt viktiga tillgångar kunnat frammanas och stora värden kunnat samlas, där har det blifvit absolut ingenting. Vi hafva också sett, att, sedan nu arfskatten blifvit införd, det möter åtskilliga svårigheter för fideikommissarier att mottaga sina fideikommiss, hälst som det i allmänhet kräfves af dem, att de skola uppsätta inventarier å fideikommissen. Det händer därför, att en fideikommissaries tid vid fideikommisset blir så att säga ett långsamt dödsarbete för fideikommisset, som slutar med dess försäljning. Men innan det går så långt, veta nog herrarne i allmänhet, att själfva fideikommisset undergått en högst beklaglig försämring.

Men äfven en annan sida har gjort, att fideikommissens

Ang. förändring af fideikommissstiftelser
(Forts.)

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

tillvaro i våra dagar har visat sig mer än skäligt otidsenlig. Det är till följd af förändrade samfärdsförhållanden och andra omständigheter så, att på många håll det kan behövas, att den jord, som nu är bunden genom fideikommissnaturen, blir helt eller delvis tillgänglig. Det kan behövas för att bereda tillgång på bostadsplatser åt en hel del småfolk, som finnes i orten. Det kan behövas för industriella anläggningar eller dylikt. Jag vet visserligen, att med tillämpning af 1810 års förklaring Kungl. Maj:t redan nu i ett eller annat fall sökt ordna sådana förhållanden. Men jag vet också, att, innan en sådan lättnad i lagstiftningen inträder, som den jag med min reservation afser, de återopade förhållandena dock alltid måste blifva i mer eller mindre mån svåra att åstadkomma.

Kommer man således till att från dessa synpunkter, den nationalekonomiska och den sociala, en lättnad i afseende å fideikommisslagstiftningen bör göras, måste man väl å andra sidan också säga, att dessa skäl absolut icke hafva något berättigande gentemot de fideikommiss, som finnas i stad, eller penningefideikommiss. Hvad stadsfideikommissen beträffar har jag icke heller från något håll hört bestämda skäl eller ens lösa påståenden, hvarför äfven de skulle gå med i den tilltänkta omvandlingen. Det tyckes, som om tanken på att låta dem följa med landbruksfideikommissen helt enkelt skulle vara tillkommen för analogiens skull. Men det är väl ändå någonting, som man i lagstiftningen bör akta sig för, att komma in med bestämmelser, där inga rationella grunder kunna gifvas, utan där man lagstiftar så att säga för att kunna få en analogi med något annat.

Därför att jag t. ex. låter hugga ned träden på ena sidan af min byggnad är det väl icke sagdt, att det är så lämpligt att hugga ned äfven dem, som stå på andra sidan.

Om man nu kommer till det mål, jag tänkt mig, nämligen att genom en lagändring det blir möjligt att helt eller delvis sälja jordbruksfideikommissen och använda köpeskillingen, antingen till inköp af ett stadsfideikommiss eller placering i ett penningefideikommiss, får man naturligen göra den tanken klar för sig, att genom lagstiftningen dock en del fideikommiss kommer att försvinna. Nu säga herrarna kanske: det vore en väl-signad sak. Det är det nog måhända från en eller annan sida. Men jag påstår, att fideikommissen ha spelat sin mycket stora roll under vår historia och på vår sociala utveckling. Jag vill erinra alla dem af herrarna, som haft den lyckan att växa upp på en gammal släktgård på landet, om den betydelse detta haft för hela utvecklingen i lifvet, och jag tror, att om man går igenom Sveriges sociala historia, man på mer än ett håll skall finna, att just detta nära samband med den gamla släktgården har danat karaktärer och lämnat fosterlandet mer än vanligt fosterlandsälskande och kraftiga män. Jag vill i detta samband jämväl

erinra, att det dock är till väsentlig skada, om invasionen till städerna allt mera skall tilltaga. Dessa små och stora herrgårdar — de må vara af fideikommissnatur eller icke — hafva dock utgjort kulturhårdar på många håll och länge varit kanske de enda punkterna där idealen kunnat samlas och hållas uppe.

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

Af sådana omständigheter kunna herrarna väl förstå, huru jag tänkt mig den lösgörelse, som blir möjlig genom ett bifall till min reservation. Den skulle i första hand göra det möjligt att afyttra icke själfva hufvudgården eller den gamla sätesgården utan blott en del af det andra. Syftet är att på detta vis fideikommissariens ställning konsolideras och han kan möta framtiden på ett lugnare och bättre sätt än nu i många fall är förhållandet. Jag tror också, att blir den tanken klar och lefvande för dem, som ha fått dessa fideikommiss, skola de också följa den, därest de icke af ortsförhållanden eller af andra trängande omständigheter tvingas att göra något annat.

Jag tror mig således med detta hafva klart påvisat, att jag ingalunda åsyftat något sådant, som den talare, som nyss hade ordet, trodde, nämligen att jag egentligen bara väntade på den stund, då en upplösning af det hela skulle ske. Jag vill också erinra om, att jag icke anser det vara lyckligt, att fideikommissen i sin helhet allmänligen förvandlas till penningfideikommiss. Men, som sagdt, såsom hjälpmedel vid sidan af jordbruksfideikommisset kan det vara bra, och såsom ett annat hjälpmedel har jag tänkt mig öfverflyttning till stadsfideikommiss.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr Bergendahl: Då jag tecknat mig som reservant mot utskottets tillstyrkande af motionen, är det icke därför, att jag är principiell motståndare mot en aflösning af jordbruksfideikommissen, om statsintresset nödvändigt kräfver det. Jag anser nämligen, att den rättsliga sidan af den saken, som så ofta åberopas, icke bör stå hindrande i vägen härför, ty jag kan icke föreställa mig, att den individuella viljan skall äga rätt att göra sig gällande under obegränsad tid. Det ligger i den mänskliga viljans ändlighet, att hon icke får sträcka sig ut öfver det oändliga. Staten själf stiftar ju icke lagar med anspråk på, att de skola vara bestående i alla tider. Staten inrättar ju icke institutioner under förutsättning, att icke någon ändring i dem må företagas.

Men om jag således liksom den förste ärade talaren anser det icke vara oberättigadt, att, när ett ovillkorligt statsintresse kräfver det, fideikommissbanden affytas på fastställda villkor, kan jag därför icke vara med om jordbruksfideikommissens öfvergång till penningfideikommiss. På de skäl, som den förste ärade talaren anförde, anser jag detta i högsta grad olämpligt och jag instämmer i alla af honom anförda skäl. Han framhöll, att

*Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.*
(Forts.)

genom en sådan fideikommissens omvandling respekterar man icke, såsom utskottet förmenar, fideikommissstiftarens vilja. Stiftaren hade bestämdt icke velat inrätta ett eventuellt penningfideikommiss, när han inrättade ett jordbruksfideikommiss. Jag kan så väl föreställa mig, att fideikommissstiftaren har velat bevara åt släkten en gammal fädernegård, vid hvilken så många släktminnen voro fästade; jag förstår så väl, att han önskat, att ättlingen efter honom skulle intaga den fria och oberoende ställning, som besittningen af jorden medför. Och jag kan också föreställa mig, att han åstundat, att hans ättlingar i denna fria, oberoende ställning måtte ägna sig åt det viktiga värfvet af jordens brukande och därigenom utveckla de egenskaper, som varit utmärkande för släkten och gjort det möjligt för många af densamma att lämna en betydande insats i näringslifvet eller statslifvet.

Men om detta utgjort förutsättningen för inrättande af ett jordbruksfideikommiss, har det ingalunda kunnat vara förutsättningen för tillkomsten af ett penningfideikommiss. Ett penningfideikommiss är för mig rent af en styggelse. Genom inrättande af ett sådant skapar man för mottagaren däraf en arbetslös inkomst. Man borttager sporen till samhällsnyttig verksamhet, befriar honom från alla dessa omsorger och allt detta ansvar i lifvet, som är utvecklande för karaktären. Han födes till en bestämd inkomst och får icke ens förvalta det kapital, af hvilket han uppbar afkastningen. Jag kan icke föreställa mig annat, än att ett sådant förhållande så småningom verkar depraverande på den enskilde och genom honom degenererande på hans efterkommande. Man framhåller här så mycket den nationalekonomiska synpunkten, och utskottet anmärker i sitt betänkande, att utkomst och boningsplats skulle kunna beredas ett flertal samhällsmedlemmar genom jordbruksfideikommissens styckande. Men med afseende därpå vill jag säga, att nog finns det tillräckligt med jord ändå för styckning till småbruk. Jag tror tillgången är större än efterfrågan i detta hänseende, och fördenskull föreligger bestämdt icke någon brådskas med jordbruksfideikommissens upphörande, så att man icke kan vänta, till dess statsintresset kräfver deras afskaffande utan att ett annat fideikommissinstitut, som är sämre, sättes i stället. Den närmast föregående talaren anmärkte, att det kunde hända, att fideikommissarien icke lämpade sig för det kall, hvartill fideikommissstiftaren ämnat honom. Ja, det är möjligt, det händer nog ofta, att man kommer i en ställning i lifvet, hvilken man icke kan uppbära. Detta blir ju ett undantagsfall, hvarpå man gifvetvis icke uteslutande får grunda en ändring. Den förre talaren nämnde tillika, att ett bifall till motionen, såsom han och hans medreservanter tänkt sig, kunde föranleda till, icke att hela fideikommissegendomen, utan endast delar däraf såldes. Därigenom skulle uppkomma

ett kapital, med hvars tillhjälp fideikommissarien kunde konsolidera sina affärer. Han skulle få ett rörelsekapital, som blefve till nytta för honom. Det är möjligt, att så kan ske i enstaka fall, och Kungl. Maj:t medger redan på grund af nu gällande lag, att sådan försäljning må ske. Men det kan vara rätt vanskligt att räkna med detta kapital såsom rörelsekapital. Då det kommit i fideikommissariens händer, förbrukas det. När fideikommiss-egendomen afträdes, skola stärbhusdelägarne öfverlämna kapitalet till den efterträdande fideikommissarien om de kunna, eljest är kapitalet borta.

*Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)*

Denna fråga om styckning af fideikommissegendom ger mig anledning att något yttra mig om den nervösa brådska, som råder med afseende på egendomars styckning. Det synes, som om man stirrat sig blind på förmånen af småbruk, så att man glömt betydelsen af det stora jordbruket. Man har fäst sig så vid det intensiva, att man är på väg att underkänna värdet af det extensiva jordbruket. Men det vore bestämdt en olycka för landet, om all jordegendom styckades och öfverginge till småbruk, ty småbruket skall bestå vid sidan af det stora jordbruket. Det stora jordbruket är också berättigadt. Jag betraktar småbruket som förädlingsindustrien inom jordbruket. Men denna förädling behöfver en del råämnen och får dem från det stora jordbruket. Det är i allmänhet endast på de stora vidderna, som sädes- och foderodlingen lämpar sig. Därtill är icke småbruket lämpligt. Och spannmålsodlingen bör vara grundvalen för jordbruket.

Jag kan för min del således icke vara med om jordbruksfideikommissens öfvergång till penningfideikommiss, men icke heller till stadsfideikommiss. De skäl, jag har emot penningfideikommissen, gälla i viss mån äfven stadsfideikommissen, ehuru kanske icke i så hög grad. Men genom en öfvergång till stadsfideikommiss har man icke satt något annat bättre i stället för jordbruksfideikommisset, och därför kan jag icke vara med om en sådan öfvergång. Om jag därför, herr talman, icke i princip är mot en aflösning af jordbruksfideikommissen, kan jag dock icke gilla hvad som föreslagits i motionen eller i den af herr af Ekenstam m. fl. afgifna reservationen, och därför ber jag att få yrka afslag å utskottets framställning.

Herr Sjöcrona: Genom ett åter- och återuppreparande af framställningen angående fideikommissinstitutioner har man nu lyckats bringa det därhän, att denna fråga kommit in, såsom man brukar säga, i trötthetens tecken. Jag har emellertid för min enskilda del icke tröttnat på att strida för hvad jag anser vara rätt, och jag vill åtminstone göra hvad i någon ringa mån kan ankomma på mig, för att kammarens ledamöter skola ha klart för sig, om här verkligen finnas giltiga och goda skäl för

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

hvad som nu föreslagits, och hvad som är den egentliga grunden till dessa upprepade framställningar angående fideikommissinstitutionen, äfvensom därtill, att det nog finnes många i vårt land, som önska, att denna institution skall helt och hållet upphävas.

Jag kan instämma i mycket af hvad den förste ärade talaren och herr Bergendahl anförde mot lämpligheten att bilda penningfideikommiss, men jag kan icke instämma med dem i andra delar. Jag skall nu litet undersöka, huruvida verkliga skäl finnas, och jag skall därvid icke gå längre tillbaka i denna frågas historia än till år 1906. Då väcktes för andra eller tredje gången af samma motionär förslag om en skrifvelse till Kungl. Maj:t, att fideikommissen måtte kunna helt och hållet upphävas. Lagutskottets majoritet tillstyrkte detta, men som jag var reservant, tog jag, ehuru jag var ordförande i utskottet, icke någon som helst befattning med betänkandets författande. Detta togs om hand af motionären och två andra ledamöter i utskottet, hvilka gjorde sig ett otroligt besvär och höllo på flera dagar med att framleta alla tänkbara skäl för det slut, hvartill de ville komma. Jag tillät mig att i kammaren söka bemöta dessa många skäl, och kammaren afslog utskottets hemställan med en högst betydande majoritet. Men år 1907 inträffade något ganska märkligt. Då väcktes af en utaf författarne till 1906 års betänkande en motion, som gick ut på att förvandla fideikommissen till penningfideikommiss, och då ägnade omförmälde motionär en mycket genomgående kritik åt alla de skäl, som anförts i det betänkande, han själf varit med om att författa, och visade, som mig synes, på ett mycket öfvertygande sätt, att icke ett enda af alla dessa skäl höll streck för en fördomsfri pröfning. Utskottets majoritet gjorde ingen invändning mot detta, men tillstyrkte i alla fall igen en skrifvelse. Hvad var det, som föranledde motionären till en sådan omkastning? Jo, han hade kommit på idén om upphörande af det utaf honom konstruerade begreppet, jordmonopolet, och för detta skulle allt annat vika. Nu förmenar jag, att denna socialdemokratiska tanke icke skulle kunna ha vunnit någon vidare genklang i denna kammare, men när frågan var före i kammaren, inträffade ytterligare något högst märkvärdigt, nämligen att utskottets hemställan visserligen afslogs, men samlade en minoritet, som vuxit högst betydligt, ända till 58 röster.

Nu skall jag endast och så kort som möjligt vidröra de skäl, som återigen, efter att flera gånger förut varit anförda, upptagits i lagutskottets betänkande. Där talas först om orättvisan i arfsfördelningen, och att ett barn ensamt får fideikommisset och hans syskon intet. Detta skäl har alls icke någon inverkan på den nu föreliggande frågan, enär det icke ifrågasättes annat, än att fideikommisset skall bibehållas och syskonen icke kunna

få någonting. Men för öfrigt, om man skall omigen vederlägga detta skäl, behöfver man endast fästa uppmärksamheten därpå, att fideikommissarien själf hvarken ärft eller förvärfvat fideikommisset, och att således hans barn icke hafva något som helst anspråk på arf efter honom i fideikommisset. Och skulle för öfrigt den åsikten vara riktig, måste man ju gå tillbaka till den allra första fideikommissariens barn och låta dem alla få del af köpeskillingen för fideikommisset. Jag tror, att detta skulle föranleda till ganska svårlösta genealogiska frågor, och delningen skulle väl sluta med att hvad descendenterna af fideikommissets stiftare skulle få blefve så obetydligt, att de icke brydde sig om det.

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

Sedan kommer utskottet till en fråga, som numera plägar inblandas i hvarenda riksdagsfråga, där det är möjligt att bereda plats för densamma, nämligen egnahemsfrågan. Utkomst och bosättning skola beredas för flera. Kan man verkligen på allvar påstå, att det icke finnes tillräckligt med jord i vårt land för egna hem, utan att man behöfver bära hand på fideikommissen? För öfrigt finnas nog på fideikommissen mångfaldiga familjer, som sitta som arrendatorer och föra en mycket lycklig tillvaro.

Här talas naturligtvis, och det är återigen ett upprepande, om kungl. förordningen af den 3 april 1810. Det synes mig, som om denna förordning snarare bort åberopas som skäl mot bifall till den föreliggande framställningen. Den förordningen bereder så rik möjlighet att ändra de olämpliga och omöjliga villkor i fideikommissstiftelser, hvilka någon gång kunna förekomma, och lämpa dem efter förändrade tidsförhållanden, att något därutöfver icke kan vara behöfligt. Den bereder möjlighet, att — om fideikommisset eller en del däraf skulle vara så beläget, exempelvis i närheten af en stor stad, att det är nyttigt och ändamålsenligt, att en del afskiljes för att bilda egnahems- eller villasamhällen — denna del af fideikommisset kan säljas, endast med det villkor, att, när så lämpligen kan ske, köpeskillingen användes för att förvärfva annan fastighet, som sedan lägges till fideikommisset.

Nu säger man, att det som här föreslås är endast en utveckling af grundsatserna i 1810 års förordning, och det är mycket bra, om så kan ske utan kränkning af någons rätt. Ja, nog är det en utveckling af 1810 års förordning, och en mycket stor utveckling, ty här vill man sätta penningar i stället för fastighet. Men att sådant kan ske utan kränkning af någons rätt, kan jag däremot icke inse, ty nog kränkes väl redan födda och blifvande fideikommissariers rätt därigenom, att de fått ett kapital, hvars värde under årens lopp sjunker i samma mån, som fastighetsvärdet stiger. Vidare säger man, att testators vilja respekteras, om man förändrar det från fastighets- till penningfideikommiss. Detta har den första ärade talaren redan bemött.

*Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.*
(Forts.)

Det är alldeles uppenbart, att testator önskat, att just denna egendom eller åtminstone en motsvarande fastighet skall förblifva hos släkten, och icke att den skulle få ett penningfideikommiss i stället.

Om alla dessa skäl icke ha något som helst verkligt värde, hvad är det då som gör, att man så ifrigt önskar denna förändring? Det framskymtar nog i början af utskottets utlåtande, där det talas om en »alltmera utbredd uppfattning om den ifrågasvarande institutionens bristande öfverensstämmelse med tidens tänkesätt och sociala uppfattning.» Om man i detta kunde lägga, att vi skulle mer och mer i vårt land fortgå på att erkänna människovärdet och jämlikhetens stora idé och att tillämpa det stora kärleksbudet: du skall älska din Gud öfver allt och din nästa som dig själf, finnes det väl ingen, som icke af allt sitt hjärta skulle instämma med detta uttalande. Men däri döljer sig med afseende å den föreliggande frågan ett helt annat bud, som skulle lyda ungefär så här: du skall missunna din nästa, om han har en fullt laglig förmån, som han icke missbrukar, som icke kränker någons enskilda rätt och som icke på något sätt skadar fäderneslandet. För min del kan jag icke se annat, än att en lagstiftning, som skulle hvila på en sådan grund, icke kan medföra någon som helst välsignelse, och därför yrkar jag fortfarande afslag å utskottets hemställan.

Herr Ljungberg: Såsom motionär ber jag att med några ord få bemöta de föregående talarne och särskildt den reservation, som blifvit afgifven af åtskilliga ledamöter från denna kammare.

Jag skall först be att få vända mig mot herrar friherre De Geers och Bergendahls uppfattning. De anse, att genomförandet af det förslag, jag framställt, skulle strida mot fideikommissstiftarnes afsikter med fideikommissens stiftande. Det är i viss mån att fasthålla den gamla ståndpunkten, att död mans vilja skall respekteras ända därhän, att en rubbning af densamma betraktas som ett helgerån. Jag hade trott, att det numera skulle anses nästan axiomatiskt, att samhällslifvet i dess olika yttringar måste anpassas efter ändrade tidsförhållandens berättigade kraf. Vi nedlägga ju ock här i Riksdagen år efter år ett träget arbete på att ändra eller upphäfva gångna generationers lagstiftning. Icke kan man väl anse, att den enskilde statsborgarens med tillämpning af gällande lag gifna förordnande skall vara heligare än statens egna lagar, allra minst, då, såsom i min motion afses, rubbning af det bestående icke ifrågasättes under andra förhållanden, än att fideikommissstiftarnes representanter i den tid, som är — det vill säga innehafvarne af fideikommissen — efter hörande af deras närmaste anförvanter göra framställning i saken. Det gäller således icke ett direkt ingripande från statens

sida. Staten genom sina organ skall endast konfirmera hvad de verkliga rättsintressenterna ästunda.

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

Att under tidernas lopp uppfattningen af det fasta kapitalets allena berättigande väsentligt undergått förändring, det lärer väl vara obestriddigt. Och härutinnan har utskottet yttrat sig, såvidt jag kan förstå, synnerligen klart, då det säger:

»Skillnaden är endast, att möjlighet kan beredas att under lämpliga förbehåll öfverflytta fideikommissvillkoren på ett penningkapital, hvilken förmögenhetsplacering i våra dagar till skillnad från äldre tiders åskådningssätt lärers anses minst lika fördelaktigt som förmögenhetsplacering i fast egendom.»

Friherre De Geer och herr Bergendahl voro båda två så ängsliga för denna öfverflyttning. De befarade, att dessa lyckligt lottade individer, som födas till ett fideikommisskapital, skulle inom kort alldeles gå under, om de finge åtnjuta den säkra räntan af ett på betryggande sätt placeradt penningkapital, samt förmenade å andra sidan, att de i allmänhet skulle ägna sig åt nyttigt samhällsverksamhet, om de blefve bibehållna vid fideikommissfastigheterna. Jag tror, att herrarna nog litet hvar gjort den erfarenheten, att det är hvarken den ena eller den andra situationen, det är icke det fasta eller lösa kapitalet, som åstadkommer duglighet och användbarhet, utan det är, såsom friherre De Geer uttryckte sig, »den personliga dugligheten, som gör sig gällande», oafsedt hvar personen blir placerad, eller hvilka förmåner han åtnjuter. Enligt den uppfattning, som här uttalats, skulle hvarje rik mans son kunna sägas vara född till en onyttig medborgare. De nämnda motståndarna till motionen vilja i själfva verket gå mycket längre, än hvad jag åsyftar, ty de vilja komma hela institutionen till lifs och mena, att detta skulle mycket säkrare kunna göras, om man bibehölle fideikommissnaturen vid den fasta egendomen, vid gården. Jag tror icke, att denna deras åskådning har någon så stor resonans inom denna kammare och skall därför icke ingå i något vidare bemötande däraf.

Jag vänder mig nu mot den reservation, som afgifvits af herrar af Ekenstam m. fl., i hvilken reservation man velat begränsa det föreslagna förfarandet till landtfastighet, och till mitt förslag, att köpeskillingen för den försålda egendomen skulle sättas som fideikommiss, gjort det tillägget: »eller därför inköpt stadsfastighet.» Jag kan icke förstå annat, än att detta tillägg är alldeles öfverflödigt eller opåkalladt. Det är ju bekant, att redan 1810 års författning, åtminstone såsom den af Kungl. Maj:t tillämpats, gifvit berättigande att utbyta landtfastighet mot stadsfastighet. Och det är ju ingalunda meningen med den af mig väckta motionen, att jag velat inskränka förfarandet härvidlag. Jag har tvärtom åsyftat en utvidgning af den befogenhet, som 1810 års förordning medgifver. Men det är icke nog

Ang för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

med, att detta tillägg måste anses öfverflödigt, det förefaller mig också mindre lämpligt. Ty med detsamma skulle Riksdagen ju kunna anses uttala, att Kungl. Maj:t hittills i sina ofta upprepade beslut i nämnda hänseende gått öfver sin befogenhet. Jag anser det alldeles själfallet, att, äfven om lagutskottets utlåtande skulle nu antagas och lagstiftning på den grund bli fastslagen, en fideikommissarie, som vill utbyta fideikommiss på landet mot fideikommiss i stad, i allmänhet kommer att därtill erhålla tillstånd.

Det enda skäl, hvarför reservanterna vilja inskränka det föreslagna förfarandet till landtfastighet, är det, att »något behof af att medgifva försäljning af stadsfastighet icke synes föreligga.» Ja, det har hvarken jag i min motion eller någon annan påstått, att det skulle föreligga något direkt behof däraf. Tvärtom har jag yttrat, att ur nationalekonomisk synpunkt en sådan utsträckning saknar vidare betydelse. Men jag vågar förmena, att utsträckningen skulle kunna vara till fördel för såväl respektive stadssamhällen, där fideikommissfastigheter äro belägna, som och framför allt för fideikommissinnehafvarne själfva. Denna sista synpunkt ha reservanterna alldeles lämnat ur sikte, och detta är så mycket underligare, som reservanterna, när det gäller att tillstyrka försäljning af landtfastighet, hafva sett saken allenast ur synpunkten af fideikommissinnehafvarnes fördel. I föregående stycke innehåller nämligen reservationen:

»Särskildt finner jag mig tilltalad af den möjlighet, som förslaget bereder en fideikommissarie att afyttra delar af större fideikommissgods, hvarigenom han kan sättas i stånd att på ett mera intensivt och ekonomiskt sätt bruka den egendom, vanligen hufvudgården, som af honom behålles.»

Nu hade jag för min del efter läsningen af denna punkt väntat mig, att, när det gäller stadsfastighet, samma synpunkt skulle fasthållas, nämligen fördelen för fideikommissinnehafvaren. Men denna synpunkt är alldeles lämnad å sido.

Jag skall tillåta mig att söka framdraga exempel på, att det kan ställa sig fördelaktigt att utsträcka förfarandet så, som jag tänkt mig. Ett stadssamhälle kan för något dess ändamål synnerligen gärna vilja åtkomma en fideikommissfastighet. Man gör fideikommissarien goda erbjudanden, som befinnas för honom ganska acceptabla. Men det möter svårigheter att få någon annan stadsfastighet i utbyte mot den, som innehafves med fideikommisssegenskap, åtminstone att få någon, som till fullo motsvarar den erbjudna köpeskillingen. Och dessa svårigheter kunna vara så stora, att tillmötesgående mot samhället icke kan åvägbringas.

Beträffande fördelen för fideikommissinnehafvaren själf kan man tänka sig ett annat fall, som lätt skulle kunna inträffa och kanske inträffat här i Stockholm. En fideikommissfastighet är

belägen i ett tyst, förnämt bostadskvarter. Den lämnar åt innehafvaren en angenäm bostad och ett eller annat tusental kronor i hyror. Genom ändring af stadsplanen eller andra omständigheter kan detta kvarter komma att ligga i ett affärscentrum. Egendomens värde flerdubblas. För innehafvaren uppstår då naturligtvis en önskan att kunna utnyttja detta nya fördelaktiga läge. Huru skall han då göra? Den tanke, som först uppstår hos honom, är måhända att bygga om fastigheten eller uppföra en alldeles ny byggnad. Fideikommissstiftelsen har emellertid intet kapital för detta ändamål. Han får då begära tillstånd att in-teckna fideikommisset. Men om han skulle anlita denna utväg och för att anskaffa erforderligt kapital nödgades att vidare anlita lånevägen, huru ställer sig då saken? Jo, det blir långifvarne, som komma att till största delen vara ägare till fastigheten, och vid sådant förhållande lärer han icke våga sig på saken. Men det erbjuder sig en annan utväg. Fastigheten har blifvit föremål för spekulation och, förut värd endast 100—200,000 kronor, kan den nu afyttras för kanske 700,000 kronor. Skall innehafvaren verkligen vara skyldig att för denna stora köpeskilling inköpa en fastighet och åtaga sig besväret med många hyresgäster och dylikt i stället för att fondera köpeskillingen och uppbära räntan däraf? Jag kan för min del icke förstå annat, än att förfarandets utsträckning äfven till stadsfastighet bör lända till betydlig fördel för fideikommissinnehafvare utan att lända någon annan till förfång.

Det finnes visserligen stadgadt beträffande grundlagsändringar, att ändringen skall anses både nyttig och nödig, men när det gäller fastställandet af allmänna civila lagbestämmelser, erfordras, såvidt jag förstår, icke annat eller mera, än att dessa bestämmelser skola vara gagneliga. För min del tror jag, att den enda klara linjen, den enda, som kommer att verka fullt tillfredsställande är den, att kammaren antager lagutskottets förslag. Om så sker, kan man våga hoppas, att fideikommisspörs-målet blir från dagordningen affördt.

Jag har hört det framkastas, att det skulle kunna vara lämpligt ur taktisk synpunkt, att man här i kammaren i första hand antog herr af Ekenstams reservation. Men om Andra Kammaren, såsom sannolikt är, antager lagutskottets förslag, blir det, enligt mitt förmenande, icke så lätt att åstadkomma en sammanjämkning.

Det har vidare sagts, att Andra Kammaren möjligen skulle tillika antaga herr Lindhagens reservation beträffande motive-ringen. Detta synes mig dock vara tämligen betydelselöst. Ty då han icke gjort något villkor med afseende å antagandet af lagutskottets kläm, blir hans uttalande i fråga om motiveringen ett tomt önskemål, såvida det icke vinner gehör här i kammaren; men att så icke sker, antager jag för visst, ty fideikommissjorden,

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

då den kommer i andra händer, bör väl blifva underkastad samma skogsvårdslagstiftning som annan jord.

Af allt hvad jag sålunda haft äran anföra, torde få anses framgå, att det vore lyckligast, om kammaren nu ville antaga lagutskottets förslag oförändradt, och jag ber därför, herr talman, att nu få göra yrkande därom.

Herr Rudebeck: Då denna fråga för två år sedan var före i kammaren, yttrade en ärad talare, att han hoppades, att kammaren icke i trötthetens tecken skulle lämna den ståndpunkt, som kammaren förut intagit i denna fråga. För min del tror jag emellertid, att denna hans önskan, som äfven jag lifligt delade och delar, icke realiseras, utan att frågan nu i trötthetens tecken är kommen till den lösning, som våra motståndare önska.

Min ståndpunkt i denna fråga har jag varit i tillfälle att vid flere föregående debatter uttala, och jag skulle icke heller nu hafva begärt ordet, om jag icke som medlem af lagutskottet ansett mig böra angifva min reservation mot utskottets beslut och därtill nu vill lägga några ord.

Jag och många med mig ha stödt oss i främsta rummet på den åsikten, att död mans vilja, såvidt möjligt är, bör respekteras. Detta mitt yttrande bemöttes inom lagutskottet af en dess ledamot med den gensagan, att död man icke har någon vilja, och att död man icke kan uttala någon vilja. Det är en förvrängning af betydelsen i orden död mans vilja, ty hvar och en som *vill* förstå, förstår nog hvad man menar, när man säger, att död mans vilja skall respekteras. Och vår lag gör det ju äfven, ty den tillåter, att testamente får upprättas, och medger att när ett testamente är upprättadt i laglig form och i öfverensstämmelse med gällande lag, det skall äga giltighet. Jag sade, att död mans vilja skall respekteras, *såvidt som möjligt är*. Jag menar därmed såsom naturligt är, att en död mans vilja icke ovillkorligen skall i alla fall respekteras. Men den skall respekteras, intill dess det visats, att den strider mot ett statsintresse af stor betydelse, ty för ett sådant statsintresses förverkligande bör den enskildes vilja vika. Enligt min uppfattning har hittills icke ådagalagts, att ett sådant allmänt, nationalekonomiskt intresse verkligen kräfver fideikommissinstitutionens upphäfvande. Och om jag för herrarne tillbaka till den diskussion, som för några år sedan fördes här, då till behandling förelåg en af herr Segerdahl i Andra Kammaren väckt motion om fideikommissens borttagande, så erinra herrarne sig nog, att då belystes ganska tydligt, hurusom de skäl, han förebar till bevis om den nationalekonomiska skada, som fideikommissens bibehållande skulle vålla, icke voro grundade. Man säger äfven, att dessa fideikommiss behöfva skiftas ut, för

att bereda utkomst och boningsplatser åt ett flertal samhällsmedlemmar och att stora jordbrukskomplexer icke böra finnas. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det är en ringa procent af Sveriges jord, som är af fideikommissnatur, och att det nog finnes jord tillräckligt till skifte och delning utan att fördenskull behöfva göra fideikommissstiftelsen om intet. Nu mötes jag nog här af motionären och många med honom med det svaret, att här icke är fråga om att taga bort fideikommissen. Men jag behöfver för att vederlägga detta endast föra minnet tillbaka till hvad som här yttrades i denna sak för två eller tre år sedan. Under diskussionen sades då uppriktigt — och hvar och en bör kunna inse det —, att verkliga meningen är att taga bort fideikommissen, men att man vill välja den form, som är för tillfället mera tilltalande och hvilken form ju kan synas innebära en garanti för, att det icke sker så fort. Afsikten är dock, att så skall ske.

Om man nu i fideikommissstiftelserna ser endast en ekonomisk fråga, en affärsangelägenhet, då är det icke underligt i vår tid, om man yrkar på deras upphäfvande. Men om man i likhet med mig delar den uppfattning, som af den förste ärade talaren uttalades, nämligen att stiftaren af ett fideikommiss haft en högre — låt vara för vår tid icke passande, men af den tiden erkänd — tanke än att endast bereda sin förste son och så vidare en ekonomisk fördel, för den har stiftarens vilja större värde. De tankar, som manat till dessa fideikommissstiftelser, ha onekligen ofta varit erkännansvärda, och det kan väl icke heller förnekas, att många fideikommissinnehafvare i sin lyckliga ställning förverkligat stiftarens tanke genom att väl vårda fädernegodset samt gagna både bygd och fosterland, och så förstått att uppbära den ställning och det ansvar, som dem gifvits.

Man säger vidare, att det ligger orättvisa i fideikommissen. Det är en orättvisa, att den äldste sonen får fideikommisset och den andre sonen icke något. Jag vill icke förneka detta. Men jag vill fråga: afhjälper man denna orättvisa genom att fideikommisset skall säljas, och att den äldste sonen i stället skall få ett kapital? Blir då för den andre sonen känslan af orättvisan mindre, om den äldre brodern, utan att något göra därför, »sitter», såsom en ärad talare yttrade, »och klipper kuponger», än om den äldre brodern har den förmånen att hafva ett jordfideikommiss, och får och skall där arbeta och sträfva och söka sköta jorden på ett tillfredsställande sätt till föredöme för andra. Det är en sanning, att många fideikommissinnehafvare ha spårat ur. Men, mina herrar, många landtbrukare, som icke varit fideikommissinnehafvare, ha spårat ur. Det är nog icke egendomens egenskap af fideikommiss, som gjort, att det blifvit fattigdom, utan orsaken därtill har nog legat i personens egenskaper och sätt att sköta sig och sitt. Jag vill icke förneka, att det kan vara för-

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.

(Forts.)

delaktigt för en fideikommissinnehafvare att för godsets skötsel få kapital till sitt förfogande, då utan sådant han måhända icke kan väl sköta det, men detta är beaktadt af 1810 års lagstiftare, och det beaktas fortfarande, enär det genom nu gällande lag är tillåtet och möjligt för en fideikommissinnehafvare att få icke blott belåna sin jord, utan att äfven att få sälja den och utbyta den mot annan fast egendom, hvadan motionärens förmenande, att hans motion skulle vara fördelaktigare än herr af Ekenstams m. fl. rereservation med afseende å fideikommissförhållandena i stad, icke är riktigt. Hvad betyder nu denna reservation? Reservernerna säga, att de icke hafva någon annan tanke med den, än att försätta fideikommissarien i en bättre ställning, än hvori han nu står, genom att bereda honom tillfälle att få försälja delar af sin jord och utbyta dem mot penningfideikommiss. Men sådant äger rum redan nu. Och det är icke länge sedan man genom tidningsreferat erfor, hurusom en fideikommissarie lämnades tillstånd att försälja sin jord för att användas till villasamhälle ej långt från Stockholm och utbyta densamma mot ett penningfideikommiss.

Då jag inser, att frågan nu står på den punkten, att ett yrkande om afslag icke har någon utsikt till framgång, vill jag få göra det uttalandet, att jag vill hoppas, att när denna fråga kommer under öfvervägande af dem, som genom Kungl. Maj:ts beslut får den sig anförtrord, den må behandlas och betraktas icke endast och allenast ur affärssynpunkt, utan äfven i någon mån ur grannlaghetssynpunkt, så att det icke må bli ett alltför stort nedbrytande af den tanke, som innerst ligger under fideikommissinstitutionen. Jag upprepar, att jag visst icke anser död mans vilja vara oomkullrunkelig. Men jag förmenar, att det är en skyldighet att icke alldeles förbise den och handla som den icke alls funnes till.

I enlighet med min reservation anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Clason: Det är för att något mer än hittills skett beröra ett par synpunkter, som enligt min uppfattning sammanhänga med det allmänna — statens och samhällets — intressen i denna fråga, som jag begärt ordet. Jag tänker således icke på de enskilda fideikommissariernas ställning till saken eller de enskilda arfvingarnas ställning till fideikommissarierna. Ej heller tänker jag närmast därpå, att man väl icke i onödan skall rubba död mans vilja, ehuru det också kan vara ett allmänt intresse. Nej, det är en annan synpunkt, som jag afser, och det är frågan om betydelsen för det allmänna af att sådana jordpossessioner, som fideikommissen äro, öfver hufvud taget existera.

Jag kan då icke neka till, att det i viss mån förvånat mig, att just i dessa tider anmärkningar framkomma mot denna be-

sittningsform. Den formen synes mig nämligen stå i rätt god öfverensstämmelse med en strömning rörande jordäganderättsförhållandena, som på andra håll mer och mer har börjat göra sig gällande. Jag erinrar i detta sammanhang om norrlandsfrågorna och den myckna lagstiftning, man på detta område har försökt sig på. Jag undrar, om man icke skulle kunna säga, att tanken börjat gå därhän, att bästa sättet att bevara den jordägande befolkningen i Norrland skulle hafva varit att där redan från början eller åtminstone nu hade inrättats ett slags bondefideikommiss. Det finnes äfven annorledes för närvarande en stark strömning för upptagandet af sådana former som besittningsrätt och åborätt; och det synes mig vara klart, att användningen af sådana former i själfva verket skulle underlättas, om den egendom, från hvilken upplåtelsen skall ske, också innehafves under ett slags besittningsrätt, hvilket fideikommisset kan sägas vara. Ty besittes en egendom under sådana villkor, att den när som helst kan i sin helhet försäljas, torde det vara svårare att till delar af densamma arrangera den *ständiga* åborätten eller hvad man nu vill kalla det. Jag undrar, om man icke kan säga, att arrendatorerna på åtskilliga af våra jordfideikommiss just i själfva verket äro innehafvare af sådan besittningsrätt — och det på ganska goda villkor — hvilken man nu på många håll framställer som idealet, och jag undrar, om de icke i själfva verket mycket gärna vilja behålla denna sin ställning. I händelse någon utredning i frågan kommer till stånd, skulle jag därför anse det vara lyckligt, om den äfven komme att omfatta möjligheten af att lättare, än kanske för närvarande är förhållandet på fideikommissjord, verkställa dylik upplåtelse. Detta är likväl naturligtvis något helt annat än att försälja jorden, ty försäljes den, hvad främjas då? Jo, enligt min tro, kommer då att i många fall endast främjas egendomens läggande under bolag eller under skogsafverkare, och det är ju besittningsformer, hvilka från nyss omtalade strömnings sida för närvarande icke torde omfattas med så synnerligen stort intresse.

Emellertid är det ett annat allmänt intresse, som också här synes mig böra komma i fråga. Jag är för min del öfvertygad om, att Sverige har haft ganska godt af att hafva en besutten jordägarklass äfven med *större* egendomar. Jag tror i själfva verket, att förbättringarna på jordbrukets område mången gång utgått just ifrån dessa större jordegendomar, och såsom historiker skulle jag kunna styrka detta i icke så få enskilda fall. Medvetandet, att förmögenheten varit oåterkalleligen fäst vid jordegendomen, har framdrifvit åtgärder till jordens förbättring. Men därjämte är jag också öfvertygad om, att den politiskt själfständiga jordägareklassen har varit en mycket god insats i vår *politiska* historia, en insats, som säkerligen icke i samma grad kommer att kunna uppbäras af en klass utaf vare sig penning-

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

*Äng. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.*

(Forts.)

fideikommissarier eller penningkapitalister. Äfven ur den synpunkten tror jag således, att det i det allmännas intresse vore önskligt att garantera bevarandet af en sådan själfständig jordägarklass. Och om man går till det land, som ofta plägar framställas såsom ett politiskt föregångsland, England, undrar jag, om icke just där detta medvetna sträfvande att uppehålla en besutten jordägarklass med sådana större egendomar — låt vara icke alltid i fideikommissform — varit en af förutsättningarna för bevarandet af de dugliga politici, som ledt den staten. Men det lider nog intet tvifvel, att, i händelse fideikommissen sålts eller icke funnits till, den svenska jordägareklass, hvarom jag nu talat, med dess i många fall goda traditioner skulle hafva varit svårare att uppehålla. Egendomarna skulle, såsom det sades redan år 1810, mycket snart hafva kommit i både Pers och Påls händer. Traditionerna med deras uppfostrande och uppförande makt skulle hafva varit borta.

Om jag sålunda skall kunna vara med om reservationen, skulle jag kunna vara det endast i den förhoppningen att, såsom i dess motivering också framhålles, den skulle kunna leda därhän, att själfva hufvudgården, vid hvilken institutionens intressen väl närmast äro fästade, stärkes genom att utjordarna kunna utbytas mot fideikommisskapital.

Jag har, herr talman, för närvarande intet yrkande.

Herr Trygger: Då kammaren nu går att fatta beslut om att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t — jag förmodar, att detta blir kammarens beslut — gäller det att afgöra, hvilketdera skrifvelseförslaget, utskottets eller reservanternas, som kammaren bör antaga.

För att afgöra den frågan är det naturligtvis af vikt, att hvar och en gör klart för sig, hvad de olika skrifvelseförslagen innebära eller, med andra ord, huru de böra tolkas. Detta är så mycket nödvändigare, som, såvidt jag uppfattade den ärade motionären riktigt, han tolkade sin egen skrifvelse på ett sätt, som åtminstone af mig icke kan godkännas. Det förhåller sig nämligen otvifvelaktigt så, att Kungl. Maj:t känner sig bunden icke af en motionärs tolkning, utan af Riksdagens beslut. Ifall man skulle vilja gå med på en skrifvelse med den tolkning, motionären gifvit densamma, kan man följaktligen icke slå sig till ro med den formulering, skrifvelseförslaget af motionären fått, för den händelse denna formulering icke är riktig.

Såvidt jag uppfattade motionären rätt, sade han, att ifall man antar motionen, d. v. s. utskottets hemställen, detta icke utesluter, att penningar, som influtit genom försålda fideikommiss, skulle kunna placeras i stadsfastigheter, ty man hade ju alltid 1810 års förordning att tillämpa, och dylik tillämpning skulle icke uteslutas genom antagandet af detta förslag. För

min del vågar jag alldeles bestämdt förklara, att jag icke kan finna den uppfattningen vara riktig. I föreliggande skrivelseförslag heter det, att Riksdagen begär »förslag till lagbestämmelser, på hvilka villkor fast egendom, som utgör fideikommiss, må kunna af innehafvaren helt eller delvis säljas mot det att köpeskillingen i stället sättes såsom fideikommiss». Motionären tolkar detta så, som om det stode: på hvilka villkor innehafvaren må få sälja fast egendom, som utgör fideikommiss, när köpeskillingen i stället sättes såsom fideikommiss. Men det står icke så, utan det står: »mot det att!» Detta är således förutsättningen för rätten att försälja öfver hufvud taget. Riksdagen vill icke vara med om att tillåta en försäljning under andra villkor, än att köpeskillingen och *ingenting annat* sättes såsom fideikommiss.

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.

(Forts.)

Så snart det blir fråga om att *försälja* dylik landt- eller stadsfastighet, uteslutes således hvarje tillämpning af 1810 års förordning. I stället träder den lagstiftning, som Riksdagen här begär, och hvilken lagstiftning icke får hafva annat innehåll än att just hvad som sättes i stället för fideikommisset blir ett fideikommisskapital. Vill man vara med om detta resultat, kan man vara med om att taga detta skrivelseförslag. Vill man icke vara med därom, får man ändra skrivelsen. Då motionären själf icke anser, att det skulle vara olämpligt, om den köpeskillning, som inflyter för den försälda fideikommissjorden, placeras i fastighet, bör det icke vara något hinder för honom att antaga reservationen.

Jag vill nu öfvergå till en annan fråga. Hvad kommer den i reservationen föreslagna skrivelsen, som blott behandlar landtfastighet, att hafva för inflytande i fråga om fideikommiss, som är stadsfastighet? Det har under debatten nämnts, att om man har en tomt, för hvilken man får mycket betaldt, i händelse den får användas för visst ändamål, men för hvilket ändamål fideikommissarien icke kan använda den, kunde det vara bra för honom att sälja den och placera penningarna i annan stadsfastighet, som vore lämpligare för honom. Om vi skriva så, som herr af Ekenstam föreslår i sin reservation, kommer den nya lagstiftningen icke att hafva att göra med annat än *försäljning af landtfastighet*, men i fråga om alla andra förhållanden, det vill säga i fråga om landtfastighet, när det gäller att inteckna den eller byta bort den mot annan fastighet, eller när det är fråga om stadsfastighet, det må nu gälla byte eller försäljning eller hvad som helst, äger 1810 års förordning fortfarande gällande kraft. Och denna 1810 års förordning har icke ansetts utgöra hinder för att man kan försälja en stadsfastighet och placera köpeskillingen i annan stadsfastighet. Detta om detta.

Det finns likväl ytterligare ett skäl, hvarför jag tror, att det skulle vara af synnerligen stor vikt för kammaren att taga re-

Ang för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

reservationen, och det är reservationens motivering. Om man nämligen jämför denna motivering med utskottets motivering, är jag öfvertygad om, att man skall finna, att den uppfattning, som gjort sig gällande i denna kammare, har fått ett starkare uttryck i reservationen än i utskottets betänkande.

Herr talman, på de skäl, jag här haft äran anföra, tillåter jag mig yrka bifall till herr af Ekenstams vid förevarande betänkande fogade reservation.

Herr Lindblad: Jag vet icke huru denna fråga ligger i kammaren, men då den berör ett jordbruksintresse och icke har så liten politisk betydelse, vill jag vädja till denna kammare att nu fatta ett beslut, som jag ser såsom en fortsättning, en bekräftelse af det beslut, som fattades år 1810. Det beslöts redan då, att icke några nya fideikommiss skulle få bildas. Därmed tror jag, att frågan om fideikommissens verkliga innebörd afgjorts, och statsmakterna voro redan då klara med, att denna gamla institution icke borde vidare utsträckas. Man kunde tolerera de gamla fideikommissen, men fick icke stifta nya.

Jag vill icke tillåta mig att här skilja mellan de olika uppfattningar om det berättigade i institutionen, som här från denna talarestol kommit fram, men jag vill se frågan rent realistiskt, och då frågar jag, om det är lämpligt i vår tid, när kraf på fideikommissens slutliga afskaffande, eller, såsom nu föreslagits, utbytande mot penningefideikommiss, gång efter annan komma fram, att denna kammare längre ställer sig däremot. Känna vi icke fastmera på oss, att det dröjer icke många år, förrän det då dras ett bredt streck öfver hela institutionen, och det är, synes mig, lämpligare och värdigare, om denna kammare går att nu fatta sitt beslut fullt frivilligt. Så åtminstone måste jag se saken. Jag vet visserligen, att frågan i själfva verket icke är så stor, som den ute i landet göres till. Här har en talare, herr Rudebeck, redan framhållit, att antalet fideikommiss och de arealer af svensk jord, som det rör sig om, äro mindre betydande och att saken egentligen blifvit upplåst till ett politiskt agitationsnummer. Det är därför jag vädjar till kammaren: Låt oss afskaffa *denna* dess betydelse. Om nu fideikommissen läggas i stadsfastighet eller i penningar, har snart sagdt ingen människa vidare något ondt af dem; man finner sig med all rätt icke hafva det. Det är ofta nu den omständigheten, att ett och annat fideikommiss skötes illa, som gör att allmänheten uppträder såsom domare just angående den egendomens skötsel och dess innehafvares sätt att motsvara stiftarens idé, denna idé, som här så lifligt framhållits. Men det är äfven det, att man ingalunda kan vara förvissad, att den, som får ett fideikommiss, är lämplig och ägnad att utföra den idé och den tankegång, som borde hafva legat i fideikommisset och måhända ock ligger där. Därför finnes ingen

som hälst garanti; man har dessvärre sett, att den ofta nog icke upprätthålles.

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

Slutligen kommer, att 1810 års kungörelse redan gifvit en möjlighet, att på en omväg faktiskt afskaffa fideikommissen, ty jag frågar: Är det mycket värdt med ett fideikommiss, som är in-tecknadt, kanske upp till sitt verkliga värde. Äfven här uppträder allmänheten såsom domare, likasom när man ser, huru vår lagstiftning icke lyckats lösa den frågan, huru man skall kunna upprätthålla fideikommissets tanke, utan måhända sköflar ett rikt fideikommiss utan någon möjlighet för lagstiftningen att på allvar hindra detta.

Det är just mot sådana kringgående möjligheter som allmänheten reagerar. Jag frågar då, om det är värdt att upprätthålla en sådan institution, som redan utdömts för hundra år sedan och som faktiskt alltmera förlorar sin betydelse. Det står snart sagdt i fideikommissinnehafvarens hand, i flertalet fall åtminstone, att kunna förinta fideikommisset. Ty jag har varit med om värderingar, som afsett att tillföra en fideikommisssegendom välbehöfligt nytt kapital. Detta har medgifvits af högsta domstolen, men det är, såvidt jag vet, ingen människa, som frågar efter eller kontrollerar huru dessa penningar af innehafvaren användas. Det är, med sammanfattande af dessa olika skäl, som jag ber, att, när kammaren nu går att fatta sitt beslut, som jag förmodar för bifall, det måtte ske med en betydande majoritet. Jag tror detta skulle vara till fromma för kammaren och medföra en lycklig uppfattning om Första Kammarrens vilja att genomföra sådana reformer, som verkligen äro mogna. Jag yrkar bifall till reservationen, om denna kan medföra, att frågan får en bättre lösning.

Herr Ljungberg: Herr Trygger ansåg, att om kammaren antoge utskottets förslag till skrifvelse, skulle det innebära, att det hittills brukliga förfarandet att utbyta jord på landet emot antingen annan jord på landet eller fastighet i stad icke längre skulle blifva tillämpligt.

Jag hyser däremot en alldeles motsatt uppfattning. Och lagutskottets förslag är affattadt så, att det just afser ett förfarande, som innefattar icke endast hvad som nu brukas, utan däröfver en möjlighet att kunna förvandla köpeskillingen till fideikommisskapital. Där står nämligen »på hvilka villkor — — — må kunna af innehafvaren — — — säljas — — —». Och att utskottet ock haft klart för sig, att det visserligen icke varit meningen, att alldeles upphäfva det förfarande, som hittills brukats vid utbyte af fideikommissfastighet, framgår af motiveringen sidan 4, där utskottet säger: På sätt motionären med rätta anmärkt, måste ett bifall till den af honom nu gjorda framställningen

Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.
(Forts.)

anses innebära en utveckling af ett redan af 1810 års lagstiftare godtaget förfaringssätt.

Den fara, som herr Trygger nyss påpekade, tror jag kan anses utesluten och jag ber, att i olikhet med herr Lindblad få vädja till kammaren att antaga utskottets förslag oförändradt.

Grefve Douglas: Jag vill icke förlänga diskussionen. Det har redan sagts så mycket om denna sak. Jag ber endast att få tillkännagifva, att jag i all hufvudsak ansluter mig till den af professor Clason uttalade uppfattningen i här föreliggande fråga och att jag med de af honom uttalade önskemål ber att få yrka bifall till den af herr af Ekenstam med flere afgifna reservationen.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Dessa förslag om upphäfvande af fideikommiss, som allt oftare komma tillbaka, visa för hvar och en, som vill se saken i ansiktet, att det är en tidsfråga, när fideikommissen försvinna. Man behöfver icke taga miste som spåman, om man säger, att vi om tio år icke hafva några fideikommiss i vårt land. Under sådana förhållanden böra herrarna icke sätta sina förhoppningar för högt. Man bör söka i tid lämpa sig efter de nya förhållanden, som man icke kan undgå. Jag tror, att det är att skada fideikommissariernas framtida rätt och intresse, om vi i dag antaga den af herr af Ekenstam framställda reservationen eller helt enkelt afslå hela motionen. Ty när den stunden kommer, då det är fråga om fideikommissens absoluta upphäfvande, kommer förvisso icke det alternativ, som vi nu möjligen kunna vinna, att ställas upp mot detta förslag. Då kommer kanske att med fideikommissens upphäfvande förenas sådana villkor, som att fideikommissens värde skall fördelas mellan de lagliga arftagarne. Då komma fideikommissen icke blott att försvinna, utan äfven att smulas sönder, utan att de forna fideikommissariernas arfvingar hafva någon egentlig valuta därför.

Nu hafva vi här, om vi antaga motionen i fråga, en möjlighet att få dessa fideikommiss öfverflyttade till penningfideikommiss. Därigenom upphöra de att vara ett exklusivt privilegium för nuvarande innehafvaren, ty penningfideikommiss kan hvem som helst grunda. De komma då att förlora det mest anstötliga, de enligt allmänna uppfattningen nu innebära, och vi hafva då slagit in på en väg, som kan åtminstone i någon mån rädda den tanke fideikommissstiftarne en gång haft, och det är nog att ekonomiskt hålla uppe sina efterkommande. Om vi stipulera, att jordbruksfideikommiss skall placeras i stadsfastighet, blir det i själfva verket icke mindre stötande, än det nu är. Dessutom kommer emot dessa stadsfastigheter att anföras ett annat argument, och det är att, om ett landfideikommiss säljes och penningarna placeras i stadsfastighet, ökar man värdet af fideikom-

misset, ty stadsfastighetens värde stiger mycket hastigare än landtfideikommissets. Det är således att ytterligare öka dessa utvaldas förmögenhet och jag tror, icke att framtiden — jag afser blott de närmaste åren — kan gå in på det rättvisa i detta, utan stadsfideikommissen komma utan tvifvel att, innan vi blifva många år äldre, försvinna, lika väl som landtfideikommissen. Vilja vi söka någon utväg att upprätthålla hvad man här håller så mycket fram, den döde mannens vilja, tror jag enda sättet är att antaga herr Ljungbergs motion, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Ang. förändring af fideikommissstiftelser.
(Forts.)

Herr Trygger: Det har gått den ärade motionären och mig på samma sätt som det händer vissa författare att de komma i skarp strid på grund af att de använda olika terminologi eller ord i olika betydelser.

Motionären har sagt, att hans förslag icke utesluter, att man i enlighet med 1810 års förordning *utbyter* t. ex. landtfastighet emot stadsfastighet och gör denna till fideikommiss, och jag har sagt, att motionärens förslag har den påföljd, att man icke kan få byta ut landtfastighet mot stadsfastighet på det sätt, att man *säljer* en landtfastighet och sedermera för köpeskillingen *inköper* en stadsfastighet. Tar man ordet »byte» i strängt juridisk mening, är det alldeles riktigt, att *byte* icke uteslutes genom antagande af motionen. Men tar man ordet »byte» i mera populär mening, och kallar det fastighetsutbyte, när man *säljer* en landtfastighet och för köpeskillingen *köper* en stadsfastighet, uteslutes detta förfarande genom antagande af motionen. Jag vidhåller således, att ett utbyte, sådant som motionären nämnde, när han hade ordet, nämligen att sälja ett jordfideikommiss och köpa in en stadsfastighet för köpeskillingen, skulle uteslutas af en lagstiftning sådan som den i motionen förordade.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle afslås; och 3:o) af herr *af Ekenstam*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af det under 3:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen upptog hvart och ett af de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående hufvudvoteringen; och förklarade herr tal-

*Ang. för-
ändring af
fideikommiss-
stiftelser.*
(Forts.)

mannen sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med vägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga afslag å utskottets hemställan.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets utlåtande n:o 8 antager afslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—62;

Nej—48.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den af herr af Ekenstam m. fl. vid lagutskottets utlåtande n:o 8 afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—78;

Nej—31.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade Kungl. propositionerna.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af en del utaf kungsladugården Vall;

n:o 23, i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar;

n:o 24, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående beviljandet af anslag för utvidgning af inseglingrännan till Trelleborgs hamn, dels ock en i ämnet väckt motion;

n:o 25, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande en fråga under riksstatens första hufvudtitel; och

n:o 26, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens sjätte hufvudtitel;

bankoutskottets memorial n:o 2, om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 1 juli 1898, innefattande vissa bestämmelser om beräkning af strafftid, och till lag om ändrad lydelse af 12 § i lagen angående villkorlig frigifning den 22 juni 1906.

Afgåfvos följande motioner:

n:o 55, af herr *Barthelson*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om skogsaccis,

n:o 56, af herr *Hägglund*, angående skrivelse till Konungen i fråga om förvärfvandet åt staten af malmfältet vid Tarrekaise, och

n:o 57, af herr *Nilsson*, angående skrivelse till Konungen

Lördagen den 20 Februari.

med begäran om förbud mot tillverkning för export af en vattenhalt öfverstigande 16 procent.

Dessa motioner blefvo, hvar för sig, på begäran

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,55 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
